Nr 2 1970
Årgång 22
Pris 2:50

vi människor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska kvinnors vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades föreningen Frisinnade kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbetes grundval.

År 1946 anslöts Svenska kvinnors vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas demokratiska världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

Stockholmskonferens om Vietnam

Den femte Stockholmskonferensen om Vietnam har ägt rum den 28—30 mars 1970. Den samlade 354 representanter från 59 länder.

Under den första dagen redogjorde professor Davidon från USA för nya fredsaktioner. En mobiliseringskommitté för att få slut på kriget i Vietnam har bildats. Dess förslag om en kampanj kallad **"Outnow"** godkändes 21.3.1970. Kampanjen kräver av president Nixon att stoppa förtrycket mot Vietnam, stoppa förtrycket mot de svarta i USA, stoppa den militära aggressionen mot Vietnams folk — bortdragande omedelbart av de väpnade styrkorna och av vapnen, stoppa krigsförbrytelserna i Vietnam, stoppa att tvinga unga amerikanska män till krigstjänst i Vietnam och deltagande i krigsförbrytelserna.

Per telegram eller brev kan man uppmana presidenten med det enda ordet "stop". Adressen är Nixon Outnow, Washington DC.

Den 15 april skall man ordna massdemonstrationer med ämnet "vem betalar för kriget, vem tjänar på kriget".

Över 10.000 personer vägrar att betala skatt för kriget.

22—30 april planeras 30 aktioner mot företag som tillverkar krigsprodukter. Man skall uppträda på bolagsstämmor. Man nämner GE, Boeing, Honeywell, Dow chemical, Gulf Oil.

Aktioner mot krigstjänst: 50.000 deserterar per år, enligt officiella siffror. Ungefär en miljon inkallelseorder har förstörts.

"Wimen strike for Peace" samarbetar med den nya kommittén.

Konferensen beslöt

1. att genom en världsomfattande kampanj stödja Vietnamappellen som kräver ett omedelbart, villkorslöst och fullständigt bortdragande från Vietnam av USA:s och dess allierades trupper. Kampanjen skall bära namnet "Outnow". Den kan ta olika former i olika länder. Den skall riktas direkt till president Nixon genom telegram eller brev eller genom insändande av namnlistor.

2. att bilda en internationell kommission för att undersöka de amerikanska krigsförbrytelserna i Vietnam — den kemiska krigföringen, napalm, stålkulorna, tortyr, våldtäkt. I kommissionen ingår vetenskapsmän och jurister. Den skall ha sitt säte i Stockholm. Första sammanträdet blir i Montreal.

3. Att öppna ett sekretariat i Stockholm för att samordna all humanitär hjälp till Vietnam. Den rent medicinska hjälpen skall organiseras från Paris. Ett fartyg skall chartras för att leverera hjälpsändningar.

Med detta nummer av "Vi Mänskor" följer som bilaga ett tryckt inbetalningskort

vi mänskor

Nummer 2 1970 — 22:a årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDÉN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Mänskor utkommer med fyra nummer om året

Prenumerationspris per år 10 kr

Postgiro 5 13 23

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1970

UR INNEHÅLLET Sid.

1970 Det internationella utbildningsåret 1
Sverige inför utbildningsåret 2
Välkommet skatteförslag. **Maj-Britt Sandlund** **4**
Vår tids samvete. **Bengt Gunnäs** 6
Alva Myrdal i Genève **7**
Världsopinionen — en stormakt. **Andrea Andreen** och **Eva Palmaer** **8**
Brev till en pilothustru. **Sara** 10
Maja Ekelöf — fil. städ. Recension. **Eva Palmaer** **11**
Varför bildades GRUPP 8? 14
Har vi råd att inte bygga barnstugor? **Gunnel Granlid** 15
Jämlikhet, valfrihet. **Barbro Backberger** 16
Deltid — en lysande affär. **Gunnel Granlid** **18**
Illusioner — avslöjanden. **Louise Rydén** 22
Fri abort. **Åse Åkerstedt** 24
Kollektivboende. **Birgitta Bolinder** 26
Scenkvinnor. **Suzanne Osten** 28
Kvinnorörelserna. **Irène Matthis** 30
Saga. Dikt av **Sonja Åkesson** 32
Fredrika Bremer. Rosalie Roos. Recensioner. **Hjördis Levin** 34
Sven Fagerberg. Göran Palm. Recensioner. **Katja Waldén** 36
Om barnstugor 38

OMSLAGSBILDEN:
"Grupp 8". Foto: **Britt Gisselgård.** Solna.

1970
Det internationella UTBILDNINGSÅRET

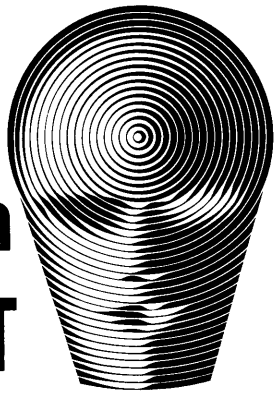

FN:s generalförsamling beslöt år 1968 enhälligt att 1970 skulle vara det internationella utbildningsåret.

Tanken framlades vid en internationell konferens i Williamsburg, Virginia, okt. 1967 över ämnet **"Utbildningens världskris".**

Denna konferens ledde till FN-beslutet om ett internationellt utbildningsår. Det uppdrogs åt **UNESCO** att verkställa beslutet. UNESCO betyder United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation eller i översättning FN:s utbildnings-, vetenskaps- och kulturorganisation.

UNESCO:s tidning, The Courier, ägnar sitt första nummer i år åt utbildningsfrågan. Man säger att det är tydligt att utbildningen måste omorganiseras. Vi försöker möta det tjugonde och tjugoförsta århundradet med institutioner och metoder från 1700- och 1800-talet. Meningen med utbildningsåret är att vi skall inse behovet av förändringar och planera för dem.

I en längre artikel påvisas att det nuvarande systemet lett till alltför otillfredsställande resultat och kostat för mycket.

En svaghet hos UNESCO:s siffror är att de ej innefattar Folkrepubliken Kina (ej heller Nordkorea och Nordvietnam). Med detta stora undantag redovisas 428 miljoner skolbarn år 1966—67, en ökning av 32 procent sedan 1960—61. Flickorna har ökat mest. Det råder brist på lärare.

Man säger att utbildning är en förutsättning för lösningen av problem som födelsekontroll, ökad livsmedelsproduktion och bättre hygien.

Men för närvarande använder världen i sin helhet omkring 40 procent mer pengar för militära program än för utbildning.

Vinjettbilden: Symbol för det internationella utbildningsåret 1970 tecknad av den franske artisten Victor Vasarely.

Sverige inför utbildningsåret

I ett land där analfabetismen är ett övervunnnet stadium sedan 100 år blir det naturligt att ta upp speciella problem som jämlikhet i utbildningen eller frågan om utbildningens anpassning till dagens samhälle eller betydelsen av vuxenutbildningen.

I utbildningsdepartementets skrift av 25.9.1969 **Ny läroplan för grundskolan** heter det (s. 9): *"Skolan bör verka för jämställdhet mellan män och kvinnor — i familjen, på arbetsmarknaden och inom samhällslivet i övrigt. Den bör orientera om könsrollsfrågan och stimulera eleverna att debattera och ifrågasätta rådande förhållanden."*

TCO:s familjepolitiska grupp har författat två stencilerade rapporter om **Familjen i samhället. Annika Baude** har svarat för det grundläggande utredningsarbetet och huvudparten av programmets skriftliga utformning. Den första volymen handlar om fostran och utbildning, den andra om samhälle och arbetsliv. Vi hoppas få återkomma till dessa rapporter när en eller flera av de statliga utredningar som berör samma område blir tillgängliga. På tal om utbildning säger TCO att skolan bör förmedla de kunskaper och färdigheter som är nödvändiga för varje individ som lever tillsammans med andra ... attityden manligt kontra kvinnligt bör skolan således medvetet fostra bort ... Attityden "socialt-mänskligt" bör bli ett begrepp med täckning i det framtida samhället.

●

I den utredning om könsroller och utbildning som **Maj-Britt Sandlund** gjort för utbildningsdepartementet heter det avslutningsvis: *"En radikal brytning med inrotade föreställningar och attityder om kvinnors och mäns uppgifter är uppenbarligen nödvändig om man vill förverkliga den jämlikhet och frihet i skolan som läroplanen ger uttryck åt ... Bör inte skolan gå före och påvisa alla de vidgade valmöjligheter som uppstår om faktorn manligt-kvinnligt inte längre får styra lika hårt?"*

●

Ett auktoritativt inlägg i frågan om jämlikhet mellan könen i utbildningen gjordes av utbildningsminister **Ingvar Carlsson** vid Arbetsmarknadens kvinnonämnds konferens den 24.1.1970. Han säger att i ett samhälle där jämlikhet mellan könen var genomförd skulle det finnas ungefär lika många män och kvinnor i varje jobb, de skulle ha samma löner, de skulle förvärvsarbeta lika mycket och de som hade barn skulle avstå lika mycket från förvärvsarbete eller studier under vissa perioder när barnen tar mycket tid. Halva regeringen skulle bestå av kvinnor — halva riksdagen och ungefär hälften av alla medlemmar i landets kommunalfullmäktige. I alla styrelser skulle det finnas en jämn könsfördelning ...

Han fortsätter med att nämna att vi nu har två kvinnor av aderton statsråd och 53 kvinnor bland 384 riksdagsledamöter. I kommunalfullmäktige är andelen kvinnor ännu lägre, den blev bara 12 procent i 1966 års kommunalval. 1968 fanns det ungefär 160 kvinnor bland de cirka 5.400 högsta befattningarna i den statliga förvaltningen, dvs. mindre än 3 procent, och i inflytelserika positioner inom näringslivet och inom fackliga organisationer finns det en kompakt manlig dominans.

I de flesta familjer har kvinnorna huvudansvaret för hem och barn. På stora områden är lika lön ej genomförd. Än vanligare är att kvinnorna arbetar i låglöneyrken. Är 1966 tjänade hälften av de heltidsarbetande männen över 24.000 kr men bara var tionde kvinna.

Han citerar ur **Carin Mannheimers "Rapport om kvinnor"**. Där beklagar många av de intervjuade att de inte fick utbildning när de var unga. Och så kommer han in på utbildningen. Han konstaterar att den unga generationen förbereder sig för ett samhälle som kommer att vara ungefär lika könsuppdelat som det nuvarande. Flickor och pojkar väljer olika linjer. Vi tillvaratar inte flickornas tekniska anlag och vi förkväver pojkarnas vårdanlag. Detta fastän det finns en allmän enighet om att på lång sikt män och kvinnor ska bli jämställda både på arbetsmarknaden och i familjen. Han säger också att en tids könskvotering kan bli nödvändig för att påskynda den önskvärda utvecklingen.

I slutet av sitt anförande ger han exempel på de svårigheter som möter kvinnor om de vill ha praktikantjobb för att bli ingenjörer t. ex. Till sist säger han att den genomgripande attitydförändring som är en förutsättning för reell jämställdhet mellan könen är en trög process men vi får inte förlora modet. Utopin och inte fördomarna måste vara vägledande där vi har en motstpänstig verklighet att kämpa med . . .

OM VUXENUTBILDNINGEN

I IKFF:s svenska medlemsblad, *Fred och Frihet*, nr 1, 1970, skriver **Anna Wieslander** om utbildningsåret. Hon säger:

"Tonvikten under internationella utbildningsåret kommer i många länder att läggas vid just vuxenundervisningen . . . Utvecklingen i Sverige kommer måhända att gå i riktning mot vad statsminister Palme i ett tal till de europeiska utbildningsministrarna i maj 1969 kallade periodisk utbildning (recurrent education). I korthet skulle ett sådant undervisningssystem innebära en allmän grundutbildning i ungdomen om c:a 10—12 år för alla medborgare och därefter omedelbart inträde i produktionen. Ett första yrkesval skulle ske efter en tids praktik och möjlighet erbjudas alla till fortsatt utbildning. Under resten av livet skulle man fortsätta att varva utbildning — i form av vidareutbildning eller omskolning — med praktiskt arbete. Målet är att tillfredsställa individens behov av rättvisa och utveckling och samhällets behov av rörlighet på arbetsmarknaden."

A. A.

Fotografierna på detta uppslag som talar för sig själva är hämtade ur Unescos tidskrift, "The Courier", Jan. 1970 — Education at the Crossroads.

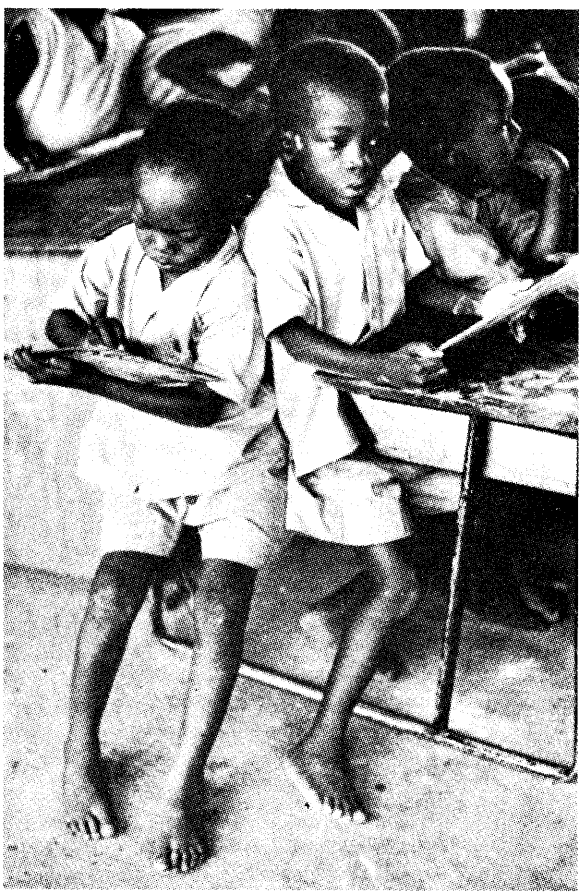

Välkommet skatteförslag

Vi Mänskors läsekrets bör ha anledning att känna tillfredsställelse över Strängs skatteproposition. Två viktiga skattepolitiska krav, som under åtskilliga år framförts i dessa spalter, har nu äntligen blivit tillgodosedda: dels kravet på skattelättnader åt låglönegrupperna dels införandet av individuell beskattning.

Redan i statsverkspropositionen redogjorde finansministern för principerna i skattepaketet. Vad som sedan inträffade vet vi alla. De samhällsbevarande krafterna — med bl. a. hela den borgerliga pressen med sina 80 procent av tidningsmarknaden — startade då en våldsam kampanj mot förslagets förmenta "familjefientlighet". Både den liberala storstads- och landsortspressen lät antyda att den individuella beskattningen var liktydig med straffskatt på hemmafruar; rubrikerna lydde "Skatt på hemmamamma" (Expressen 18.1), "Skattehotet mot mormor och farmor", "Straffskatt på hemmafruar" (Hallandsposten ob.lib. 2.2 resp. 27.1). Det är tydligt att man på borgerligt håll spekulerade i röstvinster vid höstens val om man redan på förhand lyckades inbilla väljarna att regeringens skatteförslag riktade sin udd mot hemmafruar och barnfamiljer. Men man har svårt undgå misstanken att bakom skrämselpropagandan låg ett helt annat syfte. Om man lyckades stjälpa skatteförslaget skulle man därmed omintetgöra själva inkomstfördelningen till låginkomsttagarnas förmån.

Särskilt bränsle fick denna förljugna kampanj när den beryktade Täbyprofessorskan — med Svenska Dagbladet som förste supporter — startade sin namninsamling mot "en familje- och skattepolitik, som tvingar ur åldringar, föräldrar och barn ur hemmen". All heder åt Grupp 8 som så effektivt lyckades avslöja de ekonomiska intressen som låg bakom denna kampanj. För oss alla som arbetar för jämställdheten mellan könen är dock den liberala pressens kampanj en viktig lärdom. Den visar att man inte bör ta borgerliga ledarskribenters deklarationer om "lika skatt oavsett kön och civilstånd" på alltför stort allvar. När den konfronteras med den bistra realitet, som ett konkret skatteförslag utgör, har den en alldeles påfallande benägenhet att återfalla i den vanstyreskampanj som den 1948 trodde skulle leda till regeringsmakten.

Det bör väl vara tämligen överflödigt för Vi Mänskors läsare att motivera förbättringarna för låglönegrupperna — av vilka inte mindre än ²/₃ av de heltidsarbetande är kvinnor (enligt låginkomstutredningen). Det må räcka med att peka på ett par viktiga omständigheter.

De löneskillnader som vi idag finner mellan olika löntagargrupper återspeglar en gången tids klassamhälle med bl. a. dess utbildningsprivilegier. De arbetsuppgifter som kräver utbildning och därmed gör arbetet mer stimulerande betalas högt — trots att utbildningen i hög grad sker på samhällets och de icke-utbildades bekostnad. De löntagare som har de monotona, de fysiskt och psykiskt mest påfrestande arbetena, har de lägre lönerna, oavsett om de råkar vara arbetare eller tjänstemän. Att löneskillnaderna avspeglar en förgången tids värderingar framgår inte minst av att de traditionella kvinnoyrkena genomgående är lägre avlönade oavsett om utbildningstiden är lika lång eller ibland längre än på alla de arbetsområden där fortfarande männen har monopol. Talrika exempel finns fortfarande på att en kvinna har lägre lön trots att hon gör samma jobb som sin manlige kamrat. Dessa orimligheter i vår lönemarknad har gjort att LO krävt att lönepolitiken måste kompletteras med bl. a. skattepolitiska åtgärder. Till sammanhanget hör att ¹/₃ av LO:s medlemmar och mer än ¹/₄ av TCO:s (mestadels kvinnor) ligger under den låglönegräns på ca 20.000 kr som LO angav i fjolårets avtalsrörelse.

En ytterligare faktor, som gör skattelättnaderna för låglönegrupperna så utomordentligt väl motiverade, är den snabba ökningen av kommunalskatten. Över 80 procent av inkomsttagarna betalade 1969 h ö g r e kommunalskatt än statsskatt. En skattereform, som skall ge låglönegrupperna lättnader, kan därför inte begränsa sig bara till ändringar i statsskatten. Hur har nu Gunnar Sträng lyckats med detta konstgrepp — han är ju trots allt bara finansminister för statens inkomster och utgifter och har inte möjlighet att brandskatta kommunerna på en massa skatteinkomster?

Som framgår av tablån[1]) över de nya skattereglerna har finansministern löst problemet genom att sätta det nya grundavdraget (det skattefria inkomstbeloppet som ersätter nuvarande ortsavdrag) så pass högt som till 4.500 kr per inkomsttagare och år. Dessutom har han för familjer med e n inkomsttagare infört ett avdrag på s l u t s k a t t e n med 1.800 kr. Genom dessa inslag har han lyckats sänka också låginkomsttagarnas kommunalskatt. Kommunerna får givetvis kompensation för sitt härigenom uppkomna skattebortfall direkt från staten.

Men också den direkta statsskatten (på skattsedeln) sänks för låglönegrupperna genom att den nya skatteskalan ligger lägre än tidigare och genom att staten tar in mera i inkomst från höginkomsttagarna.

Ett avdrag som genom de ständiga höjningarna av kommunalskatten blivit alltmer förmånligt för höglönegrupperna är rätten att vid deklaration göra avdrag för den kommunalskatt man betalat året innan (avdraget gör man ju för att få fram den beskattningsbara inkomst som man skall betala statsskatt på). När ens hemkom-

[1]) se boken "Fakta om skatten"

Tabell 1. Den direkta skatten efter reformen för olika grupper

Årsinkomst kr	Ensamstående med barn		Gift person, andra maken saknar inkomst		Ensamstående utan barn	
	Direkt skatt	Ökning (+) eller minskning (—)	Direkt skatt	Ökning (+) eller minskning (—)	Direkt skatt	Ökning (+) eller minskning (—)
8 000	50	— 193	50	— 640	1 398	— 473
12 000	350	— 632	1 070	— 1 125	2 870	— 521
20 000	3 265	— 765	3 985	—1 290	5 785	—1 305
30 000	7 559	— 485	8 519	— 1 026	10 319	—1 850
40 000	13 135	+ 308	14 311	— 198	16 111	—1 679
60 000	24 899	+1 134	26 079	+ 437	27 879	—1 494
200 000	122 367	+6 468	123 867	+5 720	125 667	+3 315

Tabell 2. Den direkta skatten för makar genom reformen, där båda har inkomst (skatteökningar markeras med +, skattesänkningar med —)

Årsinkomst		Makar med barn		Makar utan barn	
Mannen	Hustrun	Mannen Skatt ±	Hustrun Skatt ±	Mannen Skatt ±	Hustrun Skatt ±
20 000	8 000	5 785 — 475	602 — 635	5 785 — 627	1 398 — 615
30 000		10 319 — 418	602 — 847	10 319 — 660	1 398 — 843
60 000		27 879 + 662	602 —1 168	27 879 + 465	1 398 —1 352
20 000	20 000	5 785 —1 305	5 065 — 631	5 785 —1 305	5 785 —1 156
30 000		10 319 —1 850	5 065 — 631	10 319 —1 850	5 785 —1 166
60 000		27 879 —1 494	5 065 — 631	27 879 —1 494	5 785 —1 166
20 000	30 000	5 065 —2 025	10 319 — 271	5 785 —1 365	10 319 —1 693
30 000		10 319 —1 850	9 359 —1 231	10 319 —1 850	10 319 —1 693
60 000		27 879 —1 494	9 359 —1 231	27 879 —1 494	10 319 —1 693

ANM. I dessa båda tabeller har ingen hänsyn tagits till den höjda momsen. Momshöjningen kan för den enskilde beräknas betyda ungefär 3,8 procent av den inkomst som återstår *efter* det att direktskatten har betalats.

ANM. Alla skattebelopp i denna folder är beräknade efter 21 kr i kommunalskatt.

Tabell 3. Sammanlagd effekt av ändringar i direkt skatt, av momshöjning och höjda barnbidrag.

Årsinkomst, kr	Reformens sammanlagda effekt för olika grupper [lättnader (—) och skärpningar (+) i kronor]					
	Ensamstående	Gift man utan barn	Gift man med ett barn	Gift man med två barn	Gift man med tre barn	Ogift med ett barn under 16 år*
		Hustrun saknar inkomst				
4 000	— 150	..	..	..	..	— 100
6 000	— 300	..	..	..	..	— 50
8 000	— 250	— 350	— 650	— 900	—1 150	— 150
12 000	— 200	— 750	—1 000	—1 300	—1 550	— 500
20 000	— 800	— 750	—1 000	—1 250	—1 550	— 400
25 000	—1 050	— 450	— 750	—1 000	—1 250	— 150
30 000	—1 150	— 250	— 500	— 800	—1 050	+ 100
35 000	—1 000	+ 350	+ 100	— 200	— 450	+ 500
40 000	— 850	+ 750	+ 500	+ 250	— 50	+1 050
45 000	— 650	+1 100	+ 850	+ 600	+ 300	+1 500
50 000	— 400	+1 400	+1 100	+ 900	+ 600	+1 800
60 000	— 300	+1 700	+1 500	+1 200	+ 900	+2 200
100 000	+ 500	+2 900	+2 600	+2 300	+2 100	+3 400
200 000	+6 300	+8 800	+8 600	+8 300	+8 000	+9 400

* Hänsyn har här inte tagits till höjningen av bidragsförskotten. A andra sidan har hänsyn inte heller tagits till effekten av momshöjningen på de faktiskt utgående underhållsbidragen.

Folkpensionärernas sidoinkomster

Folkpensionärerna får genom skattereformen, utöver grundavdraget (4 500 för ensamstående, 9 000 för makar tillsammans), ett extra avdrag som trappas av vid stigande inkomst.
En ensamstående folkpensionär kan därigenom ha en sidoinkomst med ca 1 500 kr utöver pensionen utan att behöva betala någon skatt alls, ett pensionärspar ca 2 000 kr.
Bostadstilläggen blir helt skattefria.

mun höjer skatten med 1 kr får denna avdragsrätt mycket orättvisa verkningar. Låginkomsttagaren får betala denna kommunalskattehöjning fullt ut, dvs. med ytterligare 1 kr för varje hundralapp han har i inkomst — det avdrag han får göra är ju detsamma som tidigare, dvs. schablonbeloppet på 4.500 kr. Höginkomsttagaren däremot kan dra av kommunalskattehöjningen från sin inkomst och får därigenom sänkt statsskatt. Som exempel kan nämnas att den som har en inkomst på 100.000 kr bara behöver betala 46 öre av höjningen på 1 kr. Sträng är med och betalar mellanskillnaden genom den sänkta statsskatten! Det är verkligen hög tid att denna skatteorättvisa tas bort.

Statsskatten höjs för de bättre situerade också därigenom att det nya grundavdraget börjar trappas av fr. o. m. 30.000 krs inkomst för att helt upphöra vid 52.500 kr.

För alla oss kvinnor och män som under 60-talet kämpat mot sambeskattningen, är väl den individuella beskattningen ytterst välkommen. Äntligen kommer nu den gifta kvinnan, som återvänder i förvärvsarbete, att bli beskattad som en vanlig inkomsttagare, dvs. individuellt. Också ur en annan synvinkel är förslaget betydelsefullt: vi får en och samma skatteskala och ett och samma grundavdrag för gift och ogift. Gunnar Sträng ger i sin lilla skrift "Fakta om skatten" (Prisma, 4: —) följande pregnanta beskrivning av det nya läget för två förvärvsarbetande makar:

"Den individuella beskattningen betyder att båda makarna startar från noll-läget, dvs. var och en har först rätt att räkna 4.500 kronor i skattefri inkomst i form av grundavdrag. Finns det barn i familjen under 16 år har hustrun ytterligare skattefrihet på 25 procent av inkomsten i form av förvärvsavdrag, maximerat till ett belopp av 2.000 kr. Båda makarna startar sedan var för sig i den statliga skatteskalans lägsta uttagsprocent och möter därefter det progressivt växande skatteuttaget var för sig."

I folkpartipressen har åtskilliga skribenter kritiserat att de ensamstående kommer att få skattelättnader högre upp i inkomstskikten än gifta. Man har t. o. m. — som t. ex. i Dagens Nyheter 28.1 — ställt de ensamståendes skattelättnad gentemot höjningen av barnbidragen på 300 kr. Man har därmed velat påskina att Sträng otillbörligt gynnat barnlösa ensamstående på barnfamiljernas bekostnad.

I själva verket utgör resonemanget ytterligare ett indicium på hur tvehågsen man i de borgerliga leden är inför den individuella beskattningen som princip, dvs. att skillnad inte får göras med hänsyn till civilståndet. Vill man komma ifrån nuvarande ungkarlsskatt (med högre skala och lägre avdrag) och införa en och samma individuella skatt är det en ofrånkomlig effekt att ensamstående vid själva övergången får större lättnader än gifta. De som hävdar att en barnbidragshöjning skulle kunna finansieras med skatteskärpningar för ensamstående (barnlösa) har i själva verket avlägsnat sig långt ifrån en individuell beskattning. Vill man ändock finansiera en ytterligare barnbidragshöjning på det sättet bör man vara renhårig nog att erkänna att man vill behålla oförmånligare skatteskala och grundavdrag för de ensamstående.

Skattepaketet innebär en förskjutning till ökad indirekt skatt genom att momsen höjs från 10 till 15 procent. En del gör gällande att man i stället borde ha tagit in de 4—5 miljarderna som momshöjningen ger genom att skärpa den direkta skatten i de högre inkomstskikten mera än som skett. Hur orealistiskt detta förslag är framgår av det faktum att staten skulle behövt konfiskera alla inkomster till den del de överstiger 30.000 kr för att få in motsvarande belopp.

Sist men inte minst bör man dock hålla i minnet att skattepolitiken aldrig kan ses isolerad från samhällsverksamheten i övrigt. Skattesystemet är ju i själva verket bara ett tekniskt instrument för samhället att skaffa sig de resurser som krävs för en fortsatt nedbrytning av klassklyftorna. Vill man ha jämlikhet får man inte vara rädd att betala skatt!

Maj-Britt Sandlund

Vår tids samvete

Att vara filosof var ju ursprungligen att "vara vän av vishet" och ännu på 300-talet f. Kr. utgjorde filosofin en samlingsbeteckning för vetenskap och kunskap överhuvud taget. Den som förkroppsligade den tidens universella vetande var utan tvekan Aristoteles, grundläggaren av den s. k. formella logiken.

Man kan diskutera om begreppet "universalgeni" överhuvud taget har någon hemortsrätt i vår tid, men det har inte saknats röster, som velat ge *Bertrand Russsell* beteckningen "vår tids Aristoteles". Anledningen har inte bara varit den förnyelse av logiken som Russell representerar, utan snarare den insats som han gjort som matematiker, författare och opinionsbildare i universell mening.

Bertrand Russell föddes 1872 och växte upp i ett hem med starka inslag av radikalism. Hans matematiska specialbegåvning visade sig tidigt, och redan som elvaåring framförde han kritiska synpunkter på Euklides' "Elementa". Men denna brådmogenhet hindrade inte att Russell tidigt visade ett starkt intresse för dåtidens sociala problem.

Han läste tidigt Stuart Mill och influerades under studieåren i Cambridge av Hegel, men bröt efter en tid med den idealistiska traditionen och började företräda en empiristisk kunskapsteori.*

Russell inspirerades av samtidens matematisk-naturvetenskapliga upptäckter. Med matematiken som utgångspunkt granskade Russell språket. Han fann en bristande överensstämmelse mellan språkets grammatiska form och tänkandets och verklighetens logiska struktur. Han sökte "det ideala språket" och ville betrakta matematiken som logikens språk.

"Jag började med en mer eller mindre religiös tro på en platonsk evig värld, där matematiken strålade med en skönhet av samma slag som de sista cantos i 'Paradiso'. Och jag kom till den slutsatsen att den eviga världen saknar betydelse, och att matematiken bara är konsten att säga samma sak med andra ord", skriver Russell självkritiskt i sina memoarer.

Denna förmenta resignation hade Russells efterföljare svårt att smälta. Den riktning som kom att kallas den analytiska filosofin reagerade mot det tilltagande empiriska draget i Russells filosofi och betraktade närmast hans stora produktion efter "The Analysis of Matter" (1927) som ett avfall.

Men i själva verket stämmer denna tendens mycket väl med det alltmer lidelsefulla samhällsengagemang, som karakteriserade Russells sista kvartssekel.

*) Hans viktigaste filosofiska arbeten är "Principles of Mathematics" och jätteverket "Principia mathematica", som han tillsammans med den några år äldre Whitehead utgav 1910—1913.

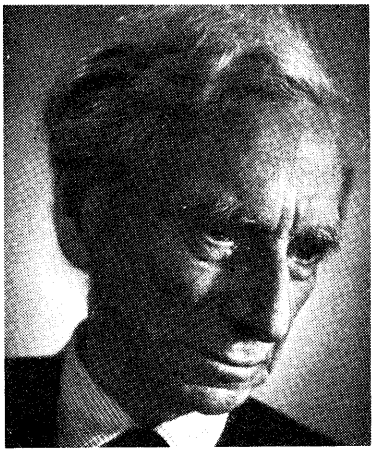

Under den tidigare delen av sitt liv hade Russells radikala frispråkighet parad med en påtaglig lust att chockera ofta försatt den berömde filosofen i besvärliga situationer och under krigsåren i USA kulminerade förföljelserna mot honom i en fällande dom.

Men när kriget väl var över var den radikalism kryddad med antikommunism som Russell representerade plötsligt "inne" hos de styrande i England. Han mottog den förnämliga "Order of Merit" och 1950 tilldelades han Nobelpriset i litteratur.

Men Russell sövdes inte av framgången. Tvärtom utnyttjade han den till att etablera sig som vår tids samvete. Den serie aktioner mot det kalla kriget som Russell inledde (t. ex. antikärnvapenkampanjen och "Tribunalen") ligger alltför nära i tiden för att rätt kunna värderas, men deras betydelse kan knappast överskattas.

Platon, som drömde om att filosoferna skulle styra världen, berättar i liknelsen om grottan om hur filosoferna skulle komma ut i solljuset och få skåda idévärlden, men priset för detta privilegium var tvånget att återvända till grottan och förmedla budskapet till de fjättrade medmänniskorna.

Samma tankegång utvecklas i inledningen till Russells memoarer: "Tre lidelser, enkla men överväldigande starka, har styrt mitt liv: längtan efter kärlek, sökandet efter kunskap och en outhärdlig medkänsla med människors lidanden. — — — I den mån de var möjliga, ledde mig kärleken och kunskapen uppåt mot himlarna. Men medlidandet drog mig alltid tillbaka till jorden."

Har någon filosof nått längre än Russell, när det gällt att förverkliga Platons dröm om liv—lära som en odelbar enhet?

Bengt Gunnäs

Alva Myrdal i Genève

När nedrustningskommittén[1]) började sitt arbete för året den 18.2.1970 påminde Alva Myrdal om FN-beslutet att 1970-talet skulle bli avrustningens årtionde (res. 2602 E XX14). Hon sade att detta beslut ställer stora krav på kommittén och på de regeringar som står bakom den.

Bland åtgärder som är mogna för handling nämner hon först **förbud mot installation av kärnvapen och andra vapen för massförintelse på havsbotten.**

I fortsättningen framhåller Alva Myrdal hur åtgärder mot kärnvapen uteblivit de sista åren trots kommitténs ansträngningar. Hon nämner som exempel det fullständiga provstoppet, inställd produktion av klyvbart material för vapenbruk och skapande av kärnvapenfria zoner. Den enda ljuspunkten är icke-spridningsavtalet. Det viktigaste nu är **ett fullständigt provstopp.** Hon berättar om SIPRIS[2]) årsbok för 1968/69 som visar att det hänt 19 gånger sedan Moskva-avtalet 1963 att radioaktivitet läckt ut i samband med underjordiska prov.

Till sist talar Alva Myrdal om de **kärnvapenfria zonerna.** Hon uttrycker sin beundran över att Sydamerika genomfört att göra sin kontinenthalva till en sådan zon. Hon hoppas på en överenskommelse mellan de båda militära blocken i Europa om minskade rustningar. I samband härmed kunde det bli möjligt att återkomma till skapande av en eller flera kärnvapenfria zoner inom vår kontinent.

Vid nedrustningskommitténs följande sammanträde 12.3.1970 ägnade Alva Myrdal hela sitt anförande åt frågan om kemiska och biologiska vapen.

Kommittén har i uppdrag från FN:s generalförsamling att försöka nå överenskommelse om ytterligare förbud på detta område och *"att framlägga en rapport om framsteg i alla avseenden rörande problemet att eliminera kemiska och biologiska vapen till generalförsamlingens nästa (25:e) session".*

Alva Myrdal påminner först om det förbud mot **användning** av dessa vapen vid internationella väpnade konflikter som redan existerar (Genèveprotokollet av 1925). Hon slår fast att det är fråga om ett **totalförbud,** innefattande även **tårgas.**

Hon övergår sedan till frågan om **tillverkning** och **lagring** av dessa vapen. Många av dem kan ananvändas för olika fredliga ändamål. När det gäller forskning måste man kunna dra en gräns mellan forskning avsedd för fredliga ändamål och forskning som går ut på vapenkonstruktion. Det viktigaste härvidlag är öppen information.

Först konstateras att det arbete på framställning av **nya BC-vapen och vapenbärare** som pågått i flera länder utan vidare kan förbjudas. Man bör samtidigt kunna förbjuda **prov** med B- och C-vapen. Frågan om **tillverkning** av ämnen som kan bli B- och C-vapen är mera komplicerad. Vissa kan utan vidare förbjudas helt. Det gäller i stort sett om B-vapnen och det gäller om nervgaser och toxiner. Svårare blir det med vissa ämnen som används som C-vapen men också har legitim användning mot ej önskvärd växtlighet eller mot skadedjur. Vissa av dem börjar nu förbjudas för civilt bruk och kan alltså villkorslöst förbjudas. I andra fall måste man kanske ha ett förbud med vissa inskränkningar.

Alva Myrdal framhåller även att förstöringen av befintliga lager måste särskilt beaktas. *"Att sänka dem i havet eller gräva ned dem i jorden kan innebära faror."*

---

1) **FN:s Nedrustningskommitté i Genève** har numera representanter från 25 länder:
USA, England, Italien, Kanada, Holland, Japan.
Sovjet, Polen, Tjeckoslovakien, Bulgarien, Rumänien, Mongoliet.
Sverige, Jugoslavien, Brasilien, Mexiko, Argentina, Indien, Burma, Pakistan, Förenade arabrepubliken, Etiopien, Nigeria, Marocko.
De sista 12 är de "obundna".

2) **SIPRI YEARBOOK** of World Armaments and Disarmament 1968/69. Almqvist & Wiksell, Stockholm. 490 sid. Pris 60 kr.

SIPRI är Stockholm International Peace Research Institute (på svenska Fredsforskningsinstitutet). För innehållet i årsboken redogörs i Fred och Frihet, medlemsblad för svenska sektionen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, nr 5 1969 och nr 1 1970.

Världsopionen — en stormakt

För tjugo år sedan genomfördes den största namninsamling som någonsin ägt rum — **Stockholmsappellen** för förbud mot atomvapen, den appell som bland annat gjorde Stockholms namn känt över världen. Den undertecknades av 500 miljoner människor.

"Vi kräver ovillkorligt förbud mot atomvapnet, ett vapen för terror och massutrotning av befolkningen.

Vi kräver upprättande av en sträng internationell kontroll för att säkra detta förbuds efterlevnad.

Vi anser att den regering som först skulle använda atomvapnet, mot vilket land det än må vara, skulle begå ett brott mot mänskligheten och måste behandlas som krigsförbrytare.

Vi uppmanar alla människor av god vilja i världen att underteckna denna appell."

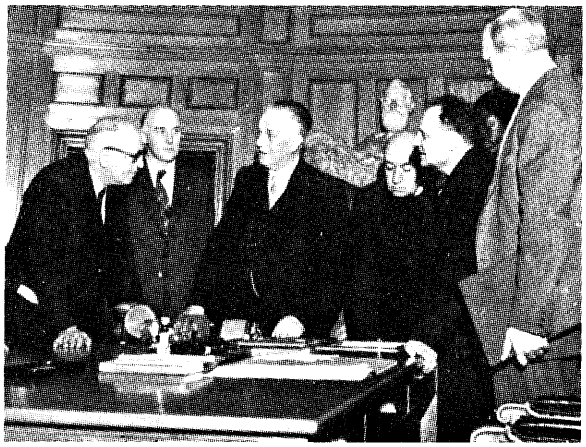

Egentligen började det redan 1.12.1945 i Paris när **Kvinnornas Demokratiska Världsförbund** grundades. Det var detta förbund som tillsammans med "De intellektuellas internationella förbindelsebyrå" efter Wroclaw-kongressen i Polen 1948 tog initiativet till den första **Världsfredskongressen i Paris 1949.** Då samlades representanter för 72 nationer, allt som allt 2.000 delegater som företrädde 600 miljoner. Där fanns nobelpristagarna Irène och Frédéric Joliot-Curie, författarna Louis Aragon, Paul Eluard, Ilja Ehrenburg, Pablo Neruda, Anna Seghers, Wanda Wasilewska och fysikern Eugénie Cotton. Där fanns Pablo Picasso. Bland svenskarna fanns Moa Martinson, Erik Blomberg, Albin Amelin, Nils Silverskiöld, Elsa Cedergren, John Takman.

Där var en obeskrivlig stämning av mod, hoppfullhet och tro på framtiden. Under kongressen kom meddelande om Nankings fall — den kinesiska revolutionens slutliga seger. Paul Robeson sjöng en oförglömlig eftermiddag. En resolution, skön som ett poem, också författad av Louis Aragon, antogs.

En kommitté, Världsfredskommittén, valdes med Frédéric Joliot-Curie som ordförande. Det var denna kommitté — sedermera Världsfredsrådet — som vid sitt sammanträde i Stockholm 15—19 mars 1950 antog Stockholmsappellen.

Vi två representerade Svenska Kvinnors Vänsterförbund i Paris.

Andrea Andreen (1945), **Eva Palmaer** (1949)

På den tiden fanns det tydligen framstående politiker som trodde på världsopinionens betydelse. En bild tagen när appellen överlämnades till talman August Sävström visar t. ex. **Pietro Nenni** (Italien), **Pierre Cot** (Frankrike), **Mr Crowter** (England) och **John Rogge** (Förenta Staterna). Alla fyra hade varit medlemmar av sina respektive länders regeringar.

Världsfredsrådets sekreterare säger efter 20 år att *"varje underskrift var ett vittnesbörd om tron på att en enad världsopinion kan säkerställa freden. Hotet om användning av atomvapen i Koreakriget kunde ej genomföras. Mänskligheten hade sagt N e j till bomben. En ny världsmakt — folkens fredsrörelse — var född."*

En annan viktig insats under 1950-talet var den kunskapsspridning om kärnvapnens ojämförliga risker för mänskligheten som skedde genom olika forskare, främst **Linus Pauling.** Han skrev en utomordentlig bok om kärnvapen. Och han överlämnade 15.1.1958 till FN:s generalsekreterare en vädjan om förbud mot kärnvapen undertecknad av 9.235 forskare, bland dem 35 nobelpristagare.

Vid denna tid (1957—59) beräknades världens militärutgifter till omkring 120 miljarder dollar om året.

År 1969 anger USA:s vapenkontroll- och nedrustningsbyrå att motsvarande siffra är 200 miljarder dollar. I svenska kronor blir det en miljon miljoner.

Under denna tioårsperiod har vapentekniken nått en fantastisk utveckling. Man har nu anti-robot-robotar (ABM) uppställda kring vissa städer som försvar mot anfallande robotar med vätebomber. Det låter även som om det slutliga förintelsevapnet (MIRV) skulle börja tillverkas, det vapen mot vilket det ej ges någon möjlighet till försvar — en robot bärande flera kärnvapenladdningar inställda på olika mål.

Man kan dock ännu hoppas på framgång för SALT (Strategic Arms Limitation Talks), överläggningar mellan USA och Sovjetunionen som väntas fortsätta i Wien den 16.4.1970.

Förbud mot C-vapen aktuellt

Det finns tungt vägande skäl till att nedrustningskommittén ägnar sig åt frågan om ett totalförbud mot användning av B- och främst C-vapen just nu. Som vi vet blev förbudet mot dessa vapen — Genèveprotokollet av år 1925 — aldrig ratificerat av USA.

Sedan atombomberna fälldes över Hiroshima och Nagasaki år 1945 har USA ej erkänt användning av massförintelsevapen vid internationella väpnade konflikter förrän under Vietnamkriget. Man har ej förnekat att C-vapen kommit till användning nu.

Vi fick 19.3.1970 **ett uttalande av den kommitté i Sydvietnam som behandlar USA:s kemiska krigföring i denna del av Vietnam** där det heter:

"Sedan 1961 har kemisk krigföring ägt rum systematiskt. Giftiga gaser och skadliga kemikalier har använts för att döda människor, för att förstöra skörden och vegetationen, boskap och fjäderfä och alla källor till uppehälle, för att framkalla hungersnöd, för att ödelägga landet och dess naturtillgångar. Vietnam har använts som ett försöksområde och vietnameserna som försöksdjur för experiment med massförintelsevapen . . ."

Sedan Nixon kom till makten har användningen av toxiska kemikalier ökat . . . För att rättfärdiga sina grymma brott brukade man säga att kemikalierna var endast tårgas och ej dödande, blott irriterande . . . Andra toxiska kemikalier beskrevs som "defolierande eller ogräsdödande". Man anger siffror över ökningen av skadeverkningarna under åren. 1968 besprutades 589.300 hektar och 302.890 människor skadades.

Toxiska kemikalier har dödat människor eller skadat dem till hälsan. Många har blivit blinda eller döva, kvinnor har fått missfall eller stört lactration. Bördiga områden har blivit sterila, djungeln har förstörts, vatten har förgiftats, fåglar och fiskar har dött och verkningarna på lång sikt blir säkert allvarliga . . .

Folkomröstning?

Hur vore det att återigen som för 20 år sen pejla världsopinionen?

Denna gång ifråga om alla vapen för massförintelse.

Man kan inte upprepa en namninsamling. Vore det inte tänkbart att ordna en folkomröstning? Det gäller ju verkligen oss alla och våra barn, vår framtid.

Förslagsvis kunde man vända sig till nedrustningskommittén. Den skulle knappast kunna ha något att invända mot ett stöd för sina strävanden.

Man kunde formulera frågan vid omröstningen så:

Önskar ni förbud mot ABC-vapen? Och man kunde ha tre möjligheter till svar: ja — nej — ja med villkor.

Det vore sannolikt möjligt för FN att finna experter som kunde lösa de tekniska problemen vid en folkomröstning även i detta format. Och varför skulle någon regering vägra att bifalla ett så oskyldigt förslag från FN?

A. A.

Brev till en pilothustru

Nedanstående artikel ur Aftonbladet den 14.3.1970 publicerar vi här med författarens tillstånd.

Kära Bonnie!

Vi läser överallt hur du och din lilla pojke saknar Jerry. Du har gett äkta och rörande uttryck för Din oro. Pressen har återgett Dina uttalanden så att Du framstår som en hängiven, tapper och i god mening "vanlig" hustru — miljoner kvinnor kan sätta sig in i hur Du känner det. Läsarna grips av sympati med Dig — och av harm och vrede mot de människor som störtat dig i denna olycka.

DET FRAMGÅR INTE klart av reportagen vilka det är som gjorde det. Men läsarna får ett dunkelt intryck av att vietnameser trängt in i Ditt hem i Dallas och kidnappat Din man och stängt in honom i någon by i DRV där matvanor, språk och klimat är helt främmande för honom. En av Dina olyckssystrar, Mrs Albert Larson, klagar att hennes man kanske inte får den sjukvård han skulle behöva i Hanoi, och han har brännsår. Och om det finns några åkommor i världen som vietnameser borde kunna behandla så är det väl brännsår.

MEN vietnameserna visar ingen förståelse, enligt dessa reportage. När Du och Dina kamrater far till Paris för att be dem visa en smula mänsklighet, så bjuder de på te och berättar för er att det finns barn i Vietnam också och kvinnor som längtar efter sina män. Och att så snart Din regering låter vietnameserna leva kommer Du att få tillbaka Din man. Och Du, Bonnie, förstår inte vad det har med saken att göra. Vietnameserna har tagit Din man — allt annat är "diplomatiskt spel". Du är storsint nog att inte direkt säga att Du hatar vietnameserna — Du bara förstår inte "vilka principer de går efter". Och Du bönfaller Palme att försöka tala vietnameserna till rätta. Ty Du är olycklig.

Din regering har tagit Ditt barns far ifrån Dig och tvingat honom att bli krigsförbrytare. Och Din regerings massmedia gör av Ditt troskyldiga ansikte en lösryckt, tragisk mask — som Pentagon kan hålla upp framför sitt mördaransikte. Ditt öde och Dina vilsna uttalanden används för att piska upp en indignation mot offren för de bombräder som Din regering tvingat Din man att utföra?

Du är bitter på vietnameserna. Ändå vågar Du närma Dig dem. Men det framgår ingenstans att Du vänt Dig till Din egen regering med frågan varför Din regering tog Jerry ifrån Dig och varför den inte ger Dig honom tillbaka.

Som svenska är jag djupt skamsen över vad man utnyttjat vår statsminister till. Att också han fått bestå material till denna hetskampanj mot DRV. Vi har diplomatiska förbindelser inte bara med DRV utan också med USA. Ditt land, Bonnie, och mitt har båda undertecknat FN-stadgan, har båda ansvar för att den efterleves. Artikel 2, punkt 4, är en av hörnpelarna i den internationella rätten och lyder sålunda: ALLA MEDLEMMAR SKOLA I SINA INTERNATIONELLA FÖRBINDELSER AVHÅLLA SIG FRÅN HOT OM ELLER BRUK AV VÅLD, VARE SIG RIKTAT MOT NÅGON ANNAN STATS TERRITORIELLA INTEGRITET ELLER POLITISKA OBEROENDE, ELLER PÅ ANNAT SÄTT OFÖRENLIGT MED FÖRENTA NATIONERNAS ÄNDAMÅL.

I TJUGO ÅR, denna månad, har USA hotat med våld och brutalt våld mot Vietnam. Och under hela denna tid har vår regering aldrig i folkrättsligt giltiga termer fördömt detta USA:s våld.

Denna utaktlåtenhet — parad med Skammen-termer sådana som "så länge kriget råder" fyller oss med den största oro. Som om vår regering inte vore fri utan i någon sorts fångenskap som förhindrar den att följa sitt hemlands lagar. (FN-stadgan utgör Sveriges högsta lag.) Ty om vår nuvarande statsminister har ett så djupt medlidande med Dig, Bonnie, som han sagt, och om hans omsorg om Dig icke är helt perspektivlös, så hade han nu med anledning av Din makes fångenskap haft ett utmärkt tillfälle att gå till rätt instans med Din vånda: till USA:s regering, försedd med Artikel 2, punkt 4.

NORDAMERIKANSKA statsmän har sagt till Dig att en enda nordamerikans liv är mera värt än hela Nordvietnamns befolkning. Hur kränkande för Dig och Din son att tilltalas som övermänniskor och rasister! Ditt land har sårat Dig på tusen sätt, Bonnie. Och skulle Du protestera löper Du all risk att bli fängslad hemma i Dallas.

Du *är* olycklig. Och ändå, Bonnie — låt inte Din regering och dess hejdukar i västerländska massmedia driva Dig till att lägga skulden för Din olycka på de människor som Din regering sårar till döds: det Vietnamesiska folket!

Med vänlig hälsning

Sara

Maja Ekelöf — fil. städ.

Maja Ekelöf — fil. städ., enligt ett av de fem barnen — fick första pris 25.000 kronor i Rabén & Sjögrens stora tävlan om den bästa politiska romanen. Hennes bild i TV med FNL-märket på klänningen har värmt oss alla och nu när hennes bok kommit stegras vår förtjusning till kokpunkten. Boken heter "Rapport från en skurhink" (Rabén & Sjögren, pris okänt, det sätts ju inte ut numer) och bör läsas av envar.

Som städerska tillhör hon de lågavlönade med mindre än 15.500 kronor i årsinkomst i likhet med hälften av alla kvinnor med deltidsjobb. Man kan grubbla över varför just städerskorna har så uselt betalt. Textilarbetarna har som bekant att konkurrera med Sydkoreas och Portugals svältfödda slavar, men städjobb måste ju ändå utföras i Sverige på svenska företag. Det är både ansträngande och riskabelt för ryggar och hud och det är viktigt med hänsyn till hygien och trivsel. Den dåliga betalningen har väl sin enkla förklaring i att det är ett utpräglat kvinnojobb.

Hur Maja Ekelöf hunnit med försörjningen av fem barn, läsning, politik och t. o. m. ett akademiskt betyg tillhör det obegripliga. Där som i mycket annat påminner hon om Moa utan att vara någon Moa-epigon. Trots allt har andra författare betytt mer för henne, kanske var Moa för nära liksom.

Här är några citat så ni förstår att ni måste läsa boken.

"Om konsten att städa utan att tappa livmodern. Nog är det en konst allt. Åtminstone när man börjar bli utsliten. Hela underlivet känns så tungt när man springer omkring: bärande på städredskap eller makulatur eller vad det nu är. I Aftonbladet stod en artikel om städning. 'Städerskorna ser inte ut som förr. De kör omkring med sina maskiner och de behöver inte blöta sina händer en gång.' Jo, pytt! Moderna maskiner finns inte på så många ställen och nog ser jag ut som städerskorna gjorde förr."

"Det är svårt att hänga med i denna strukturomvandling. Oh, vad människorna hatar detta ord. Det är väl värst för oss låglönare. Man känner att man är den stora nolla som en människa är, vilket hon är, utbildad eller outbildad."

"Jag tror att den svåraste roll och det svåraste yrke som finns är att vara MAMMA. Man får ett slags ansvar och man känner sin oförmåga varje dag. Inte hinner man känna någon moderslycka inte. Det är kanske någon minut någon gång."

"Flera gånger under mitt liv har jag mött människor som tyckt synd om mig. De har beklagat mig. Det har varit såna människor **som jag skulle vilja beklaga istället.** *Trots att jag varit fattigare än dem har mitt liv varit mycket, mycket rikare än deras, tycker jag. De beklagar nåt de inte vet ett dugg om. De värderar livet annorlunda än jag. Vad har de att glädjas åt (funderar jag i min ensamhet). Jo, deras ÄGANDERÄTTSKÄNSLA har aldrig sviktat. Men jag undrar om de någonsin haft så fina känsloupplevelser som jag (man kan väl inte vara helt nöjd för att man äger döda saker).*

Dessutom har jag märkt att de är mer nevrotiska än jag."

E. P.

Rapport från en skurhink. Av *Maja Ekelöf.* Rabén & Sjögren, Stockholm 1970. 216 sidor.

Från ett golv

En städerska är jag som skurar
Jag ser bourgeoisien från ett golv
Jag ser deras dryga miner
men klassar dem nästan för noll

Ty ingenting annat i skallen
de har än sitt lönelyft
Att klättra på löneskalan
det enda som rör dem ett dyft

De går där och spätter förnämligt
och tror att de visa är
Stackars arma satar
blott fåfängans mantel de bär.

M. E.

En svag låga

En svag låga
flämtar ibland upp
för att slås ned
och åter slås ned
Makten krossar längtans låga
Makten visar sin makt
En skälvande värld
väntar i ångest
på våren

M. E.

DDR CENTRUM KULTUR ●

MÄSTER SAMUELSG. 71, 111 21 STHLM. Tel. 21 29 58, 21 29 64

Vardagar kl. 11.00—18.00. Lördagar kl. 11.00—15.00

Bibliotek
- Föredrag, diskussioner, filmkvällar, musikprogram, utställningar m. m.

Diskotek
- Språkundervisning med lektorer från Herderinstitutet i Leipzig.

Tidningar
Språklaboratorium, möjligheter till individuella språkövningar.
- Utlåning av böcker, broschyrer, grammofonskivor, dia-bilder och film.

Tidskrifter
- Specialservice för lärare, skolor och bildningsinstitutioner.

Dia-serier
- Snabbförmedling av boklån direkt från biblioteken i DDR.

Filmarkiv
- All utlåning kostnadsfri.
- Biblioteks- och diskotekskataloger sändes på begäran, liksom aktuella program för kulturcentrums verksamhet.

Broschyrer

DAX NU

skaffa

familje-KONTO

och klä familjen elegant.

Välkommen till

Carlboms

KLÄDER

Karlbergsvägen 40 • Tel. 34 04 90 vx

(T-bana till Odenplan och S:t Eriksplan)

Måndags- och fredagsöppet till kl. 19.

GRUPP 8

består av numer 17 kvinnor — unga kvinnor — som genomskådat dagens kapitalistiska samhälle och insett kvinnornas situation och brist på möjligheter. De har också dragit den slutsatsen att nu får det vara nog — kvinnorna skall inte evigt vara de nedtrampade, jämlikheten skall äntligen genomföras.

Bland gruppens medlemmar finns flera som är välbekanta för "Vi Mänskors" läsare, Barbro Backberger, Gunnel Granlid, Louise Rydén. Flera är dessutom till vår stora glädje SKV:are och deras krav har redan framförts av oss. Kanske sticker det till ibland och vi muttrar, herre gud det där sa vi redan 1929 eller 36 eller 48! Och det är förvisso sant men det har tydligen ända inte sagts tillräckligt ofta då så mycket återstår att kämpa för.

Vi har abortfrågan — efter vad som sluppit ut ur abortkommittén utan hopp om snar lösning, daghemsfrågan — familjernas nyckelproblem, deltidsarbetet som utnyttjas till en skamlig utsugning av den kvinnliga arbetskraften, jämlikheten — en parodi så länge kvinnorna trängs i de mest utpräglade låglönegrupperna.

Behöver det sägas att vi med stor glädje upplåter "Vi Mänskors" spalter åt Grupp 8 och hälsar dem varmt välkomna. Svenska Kvinnors Vänsterförbund har tidigare varit sammansatt av grupper om också på delvis andra grunder, det är nu en arbetsform som ligger i tiden. Sannolikt finns det förutsättningar för fler arbetsgrupper bland de våra, Grupp 8:s arbetsmetoder är tydligen effektiva och stimulerande.

E. P.

Har Ni flyttat?

I så fall kanske ni får 2 ex av tidningen — ett till den nya adressen och ett till den gamla. Det beror på att vi inte har möjlighet att gå igenom hålkorten och rensa ut felaktiga adresser mer än en gång om året. I maj kommer det att ske. Men den som av detta nummer får 2 ex kan ju lämna över det ena till någon annan person — kanske denne i sin tur blir intresserad och sedan själv prenumererar. Och då har dubbelexpedieringen bara varit till nytta, inte sant!

GÖR MOTSTÅND - GRÅT INTE! VAR GLAD - GÅ TILL ANGREPP!

En rad sociala och ekonomiska förändringar krävs för att kvinnan skall uppnå verklig jämställdhet med mannen.

Begränsade reformer, som t. ex. att äktenskapslagstiftningen förändras, har ingen avgörande effekt på kvinnans ställning i familj och samhälle.

Även om kvinnan lyckas uppnå jämställdhet med mannen blir hon inte fri i ordets verkliga betydelse förrän också mannen blir fri. Kvinnans och mannens slutliga frigörelse kan bara uppnås i ett samhälle, fritt från utsugning, där hela folket har kontroll och makt över arbetsplatserna, bostadsområdena, staten och dess olika funktioner, d.v.s. fullständig ekonomisk och politisk makt. Som en etapp mot detta mål kräver vi:

1. Lagstadgad rätt till arbete på samma villkor som mannen.

2. Alla kvinnor som söker men ej erhåller arbete garanteras arbetslöshetsunderstöd och betald utbildning.

3. Förbättrat stöd till vuxenstuderande. Ekonomiskt utbildningsstöd får inte vara beroende av makes inkomst.

4. Lagstiftning som förhindrar exploatering av deltidsarbetande personal.

5. Barnstugeplatser till alla barn mellan ett halvt och tolv år. Arbetslöshetsunderstöd utgår då kvinnan, på grund av brist på barnstugor, ej kan förvärvsarbeta.

6. Fri abort. Rätt men ej plikt att konsultera socialarbetare. Lika rätt till smärtfri förlossning. Kostnadsfri tillgång till preventivmedel - även för män.

7. 25 procent av nybyggnationen byggs som kollektivhus. Utbyggnad av kollektiv service i alla bostadsområden i tätorter.

Detta är vårt handlingsprogram. Diskutera punkterna i din organisation, ditt parti, din skola eller din grupp. Arbeta för att kraven förverkligas! NU!

GRUPP 8

Tomtebogatan 33
113 38 Stockholm

VARFÖR BILDADES GRUPP 8?

Räcker det inte med de kvinnoföreningar som redan finns?

Grupp 8 skiljer sig från de traditionella kvinnoförbunden på två väsentliga punkter:

1. IDEOLOGISKT-POLITISKT

Grupp 8 anser att kvinnans slutliga frigörelse — liksom mannens — kan bli verklighet endast i ett socialistiskt samhälle fritt från klassförtryck och diskriminering av den arbetande befolkningen Grupp 8 vill därför tillsammans med andra organisationer och grupper arbeta för en social och ekonomisk omvandling av samhället i socialistisk riktning.

Varför behövs då en speciell kvinnorörelse, som står utanför partierna?

Den behövs eftersom kvinnorna även inom den egna klassen är diskriminerade och undertryckta. Erfarenheten visar, att kvinnorna inte kan överlåta sin intressekamp till organisationer och grupper — även om dessa har ett socialistiskt program — eftersom de domineras av män. Risken finns att kvinnofrågorna kommer bort och skjuts åt sidan i prioriteringsprocessen och att kvinnorna integreras i det politiska arbetet på männens villkor. Samtidigt som kvinnorna arbetar tillsammans med männen för det gemensamma politiska målet måste de slå vakt om sina egna intressen och bevaka dem vilket de bäst kan göra genom att bilda egna kamporganisationer.

2. ORGANISATORISKT

Arbetet bland kvinnorna har en speciell karaktär. Kvinnorna är svåra att nå, då de oftast är isolerade i små primärgrupper (t. ex. familjen och där speciellt övervakade). Därför måste man finna nya och bättre organisationsmetoder. Arbetet måste ske i små grupper efter aktionsmodell där alla tränas ideologiskt och lär sig uppträda med större säkerhet och självtillit. Grupperna måste vara rörliga och omväxlande syssla med ideologiskt och praktiskt arbete. Den långsiktiga målsättningen får inte hindra grupperna att ta upp för kvinnorna viktiga aktuella frågor. Varje reform (som fler barnstugor, fri abort, kollektivhus) är viktig då sådana reformer ger kvinnorna ökad rörelsefrihet och möjlighet att föra sin egen kamp. Framgångar i detta dagliga, politiska arbete stärker kvinnorna i deras självkänsla och ger dem mod att gå vidare.

Grupperna arbetar utåtriktat och försöker nå de kvinnor som berörs direkt av varje enskild fråga. Samordning av gruppernas verksamhet sker på gruppmöten där uppdragen (som ordförande, sekreterare, sammankallande osv.) ständigt cirkulerar. Grupperna kan arbeta i bostadsområden och på arbetsplatserna, dvs. ha en lokal förankring. Grupper kan också bildas för att studera speciella frågor och förbereda olika aktioner.

Kvinnorna har mindre rörelsefrihet och större arbetsbörda än männen. Därför måste en kvinnoorganisation ständigt anpassa sina arbetsmetoder efter kvinnornas speciella situation. Arbetet måste fördelas och uppgifterna spridas på många. Arbetet bland kvinnorna tvingar helt enkelt fram demokratiska arbetsformer, liksom dessa är de enda möjliga för att kvinnor aktivt skall kunna delta i rörelsen.

HAR VI RÅD att inte bygga barnstugor?

Kvinnornas bundenhet vid barnen hindrar henne från att ta arbete utanför hemmet. Även om förvärvsarbetet inte garanterar henne att bli mera jämställd med mannen är det dock den enda vägen för kvinnan att så småningom uppnå ekonomisk självständighet och större rörelsefrihet. Tillgång till daghemsplatser för alla barn i tillsynsåldrarna är ett krav som Grupp 8 för fram i sitt handlingsprogram.

Den 1 januari 1970 fanns det i Sverige 30.235 platser på daghem, 5.916 platser på fritidshem (eftermiddagshem) samt uppskattningsvis 20.000—25.000 platser på familjedaghem där dagbarnvårdaren är anställd av kommunen. Detta innebär att antalet daghemsplatser de senaste tio åren tredubblats. Detta innebär å andra sidan i n t e att det nu skulle vara så mycket lättare att få in barn på daghem eller fritidshem eftersom behovet av platser har ökat i och med den ökade förvärvsintensiteten bland kvinnorna.

En statlig utredning gjorde för ett par år sedan en uppskattning av behovet av barnstugeplatser. Man kom fram till följande (siffrorna gäller 1967):

317.000 barn under 10 år har vårdnadshavare som arbetar mer än 15 timmar per vecka. Av dessa barn var 150.000 under sju år.

210.000 mödrar skulle gå ut i förvärvsarbete om barntillsynen gick att ordna. 170.000 önskade deltidsarbete.

För att erbjuda enbart barnen till de förvärvsarbetande mödrarna (eller mödrar som skulle ta förvärvsarbete om barntillsynen ordnades) plats på barnstuga behövdes 370.000 platser på minst fyra timmar om dagen samt 290.000 platser på deltid.

De flesta siffror som presenteras av utredningar av olika slag ställer behovet av barnstugeplatser i relation till förvärvsintensiteten bland kvinnorna. Detta kan i dagens läge synas realistiskt, men det är viktigt att hålla fast vid att barnstugorna inte enbart får betraktas som ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Barnstugorna är lika mycket till för barnen som för kvinnorna, och kravet måste vara att a l l a barn i tillsynsåldrarna får tillgång till barnstuga, eftersom de allra flesta barn behöver den sociala kontakt som gruppgemenskapen erbjuder och den stimulans som barnstugan kan ge. Detta är ett jämlikhetskrav.

En av de vanligaste invändningarna som görs från både statligt och kommunalt håll är att det blir för dyrt att bygga barnstugor. Detta resonemang visar bara att det fortfarande är långt kvar till dess vi får politiker och ansvariga myndigheter att inse att det är **nödvändigt** att bygga barnstugor och att det måste kosta, precis som skolorna t. ex. **Dessutom** är det inte dyrt att bygga barnstugor. **Dessutom** gör samhället (främst staten men också kommunerna) en nettoförtjänst på barnstugorna eftersom kvinnorna blir aktiva i produktionen och betalar skatt bl. a.

Man kan naturligtvis inte tillåta att det schackras med barnstugorna, att tillgången på platser blir beroende av något slags lönsamhetsresonemang. Men man kan ändå tillåta sig att undra varför det just skall "löna sig" att bygga daghem.

BYGG DAGHEM AV VIGGEN!

Lönar sig t. ex. "Viggen" — flygvapnets nya attackplan som per styck kostar 12—14 miljoner kronor? Ett Viggen-plan motsvarar 25 daghem med plats för 1.125 barn. Eller motorvägar? För varje mil motorväg kan man bygga 100 daghem med plats för 4.500 barn.

Det har roat mig att jämföra vad det ena och det andra får kosta. Jag brukar använda mig av sådana jämförelser då jag träffar politiker som sitter och spindlar med sina futtiga lönsamhetskalkyler och sina inskränkta perspektiv.

Sålunda:

Under ett år annonseras i pressen för 40 miljoner kronor enbart för skönhets- och hygienartiklar. Det motsvarar vad det kostar Stockholms stad att under ett år driva samtliga daghem.

Annonser för bilar och biltillbehör slukar årligen en summa av 45 miljoner. På tio år blir summan 450 miljoner. Om man bestämt sig för att under tioårsperioden 1965—75 bygga daghem för de pengarna i stället skulle samtliga barn till förvärvsarbetande mödrar i följande städer få daghemsplats: Kungälv, Västerås, Kristianstad, Lidingö, Falun, Karlstad, Skövde, Borlänge, Borås, Stockholm, Lund, Mölndal och Malmö. Och då skulle ändå 100 miljoner bli över, vilket skulle räcka för hela Norrbotten!

För två Viggenplan skulle Karlstads stad kunna investera i byggandet av så många daghemsplatser att alla barn till förvärvsarbetande mödrar skulle få plats på daghem.

1970—74 planerar Stockholms stad en utbyggnad av antalet daghem. Denna nya daghemsplan kostar Stockholms stad cirka 50 miljoner kronor. Det motsvarar en (1) mil motorväg!

Nu kan man invända att det inte är själva byggandet av daghemmen som är det mest betungande för kommunerna. Driftkostnaderna är besvärligare att klara, menar man. Det vore av många skäl bättre att kostnaderna för barnstugorna betalades av staten. Dels kunde då staten bestämma normerna för antalet daghem och fritidshem, dels läggs kostnaderna på statsskatten som är progressiv och inte drabbar de lägre inkomsttagarna så hårt som kommunalskatten.

Detta resonemang är riktigt men något begränsat enligt min mening. Varför skall t. ex. företagen komma undan? Om företagen behöver föräldrarnas arbetsinsats vore det också rimligt om de bidrog med att betala daghemmen, precis som företagen borde vara med och betala de följdinvesteringar i vägar, skolor, bostäder m. m. som nu kommunerna ensamma måste svara för.

Gunnel Granlid

Jämlikhet Valfrihet
— antivalfläsk i valrörelsen

Det finns många vackra ord i vårt språk. Det finns också många fula sätt att använda de vackra orden. Två av de mest omtyckta orden som används för att föra folk bakom ljuset är "jämlikhet" och "valfrihet". De används av politikerna för att vilseleda och hypnotisera väljarna. Speciellt samvetslös är man när det gäller att sprida ut dimridåer i kvinnofrågan. Detta är ganska lätt eftersom förvirringen är stor både när det gäller att definiera vad som befordrar jämlikhet och valfrihet för kvinnan och hur man ska gå tillväga för att uppnå detta.

JÄMLIKHET finns överhuvud taget inte i vårt samhälle och absolut inte för kvinnorna. En rad händelser de sista åren har medverkat till att göra det allt svårare upprätthålla dimbildning på den punkten. En av dessa händelser var offentliggörandet av den statliga låginkomstutredningens preliminära rapport, som kom på våren 1968. Rapporten visade dels att klassamhället var verklighet i mycket större utsträckning än vad man velat göra gällande, dels att inkomstklyftorna mellan män och kvinnor var omotiverat stora.

Enligt låginkomstutredningen tjänade 1966

50 procent av samtliga heltidsanställda löntagare mindre än 21.500 kr,

50 procent av männen tjänade mindre än 24.000 kr,

50 procent av kvinnorna tjänade mindre än 15.500 kr.

Kvinnornas andel av de heltidsanställda löntagarna (obs att alla deltidsanställda kvinnor alltså inte är inräknade här) var 28 procent. Men de svarade för 59 procent av arbetstagare med högst 10.000 kr i årslön och för 65 procent av arbetstagare med högst 15.000 kr i årslön.

Männens genomsnittsinkomst — 24.000 kr — är inte något att jubla över när man betänkter att på denna lön ska många män försörja en familj. Men man grips av bleklagd fasa när man tänker på att kvinnorna är tvungna att dra sej fram på en genomsnittslön som ligger nästan tiotusen lägre än männens. Hur har löntagarorganisationerna kommit att acceptera att en stor del av löntagarna tvingas leva på så skandalösa villkor?

Orsaken är att man accepterat tanken på **mannen som huvudförsörjare.** När Geijer och Giesecke möts i avtalsförhandlingarna har de trots ofrånkomliga intressemotsättningar en sak gemensam, de accepterar båda tanken på att de manliga löntagarna ska ha såpass betalt att de (om också med ett nödrop i många fall) ska kunna försörja en familj. Men i deras föreställningsvärld ingår inte att kvinnorna kan ha sådana betungande åtaganden. Kvinnor försörjer som bekant aldrig familjer, knappast sej själva. Men det kan ju vara trevligt för dem att ha en liten extra slant att dryga ut hushållspengarna med, att kunna köpa sej ett halvt kilo kaffe, ett par nya strumpor, en liten sak åt barnen . . .

EN KLASSFRÅGA!

Att dessa missförhållanden kan fortfara beror på att kvinnorna är så dåligt representerade i fackföreningar, i riksdag, regering, i kommunala nämnder — över huvud taget där de borde finnas för att hävda sina intressen. Vilket beror på att kvinnorna från födseln är uppfostrade till att underskatta sin begåvning och att ta på sej hela bördan av skötsel av hem och barn även om detta leder till att de inte kan ta på sej fackliga och politiska uppdrag. Allt detta är symptom på bristande jämlikhet och leder till bristande jämlikhet.

Männen är ofta inte bara ointresserade av att deras fruar engagerar sej t. ex. fackligt utan motarbetar dem aktivt, t. ex. med den här repliken (som jag hört återgiven av en ombudsman i Handelsanställdas Förbund), "Det räcker med att en i familjen är fackligt organiserad".

Om en kvinna är gift och förvärvsarbetar blir hon ofta dubbelarbetande. Många män förstår inte eller undviker att förstå att det är både deras rätt och plikt att på lika villkor dela ansvaret för hemmets och barnens skötsel med kvinnorna.

Men också om föräldrarna delar

"Jämlikhet och valfrihet infinner sej inte förrän vi som inte har vare sej det ena eller det andra börjar röra på oss för att skaffa oss det.

Tänk på att vi är majoriteten av folket.

Var glad! Gå till anfall!"

på ansvaret behövs både daghem och annan kollektiv service. Bristen på barnstugeplatser är en ojämlikhet som inte bara drabbar kvinnorna på ett kännbart sätt utan också barnen. När grundskolereformen genomfördes hade man den optimistiska uppfattningen att en skola som från sjuårsåldern stod öppen för alla barn skulle utjämna de orättvisa skillnader som består i klass- eller könstillhörighet. Men sociologiska undersökningar som har gjorts på senare år har vederlagt förhoppningarna: Det är fortfarande ungdomar ur över- och medelklassen som dominerar över ungdomar ur arbetarklassen inom utbildningsvägar som leder till yrken med hög lön och högt social anseende. Och likaså är det de unga männen som dominerar över de unga kvinnorna inom samma utbildningsområden. Allra minst chanser har alltså flickorna ur arbetarklassen, som vi också återfinner i det lägsta låglöneproletariatet.

Stödet från samhällets sida till föräldrarna och barnen måste alltså sättas in tidigare — i form av en hundraprocentigt utbyggd barnstugeverksamhet.

Hemmafrusystemet motverkar jämlikheten. Hemmafruarna är ingen enhetlig grupp, som man velat hävda, och det går inga skarpa frontlinjer mellan hemmafruar och förvärvsarbetande kvinnor. De flesta kvinnor har under någon period av sitt liv varit hemmafru, en annan period förvärvsarbetande. Gränslinjerna går i stället mellan dem som har privilegier och dem som inte har några privilegier.

Till privilegier bör räknas rätten att få arbete. Många hemmafruar önskar förvärvsarbete men kan inte få. (700.000 hemmafruar saknar f.n. vårduppgifter i form av hemmavarande barn under sexton år eller sjuka och gamla anhöriga.)

Bevarandet av hemmafrusystemet motverkar kvinnornas kamp för självständighet och jämlikhet.

Visserligen är man inte fri därför att man har en anställning. Huvuddelen av de manliga löntagarna är utsatta för utsugning i arbetslivet. Men genom att de är samlade på arbetsplatsen kan de uppnå styrka genom att tillhöra ett kollektiv där man kämpar för gemensamma intressefrågor.

Kvinnorna är till skillnad från männen splittrade, var och en i sitt hem. De har svårt att nå varandra och är svåra att nå. De är slitna mellan två lojaliteter. Den till mannen och barnen som de är bundna till med ekonomiska och känslomässiga band och som de vill vara till lags även om de vet att de blir orättvist utnyttjade. Den till det kämpande kvinnokollektiv som de skulle behöva tillhöra.

HEMMAFRUN — BRICKA I DET KAPITALISTISKA SPELET

Hemmafrusystemet ger arbetsgivarna möjlighet att till billigt pris eller helt gratis utnyttja kvinnorna. Ett sätt är genom systemet med deltidstjänster. Ett annat trick som praktiseras av LKAB avslöjades i ett strejkreportage i tidningen VI nr 1 1970. Där berättade en gruvarbetarhustru att LKAB inte har någon tvättinrättning som står för rengöringen av arbetarnas overaller som blir snabbt och hårt nersmutsade i gruvgångarna utan detta arbete sköter gruvarbetarnas fruar — GRATIS. LKAB är säkert inte det enda företag som på detta sätt ockrar på arbetarnas och särskilt kvinnornas otroliga medgörlighet.

Bristen på fri aborträtt vidmakthåller ojämlikheten:

Mellan männen och kvinnorna eftersom kvinnor, om de råkar ut för ett havandeskap de inte önskat och planerat kan få inriktningen av sitt liv snedvriden sexton—tjugo år framåt i tiden.

Mellan kvinnor och kvinnor. De kvinnor som har lätt att prata för sej, som har kontakter med läkare som kan utföra en illegal abort, som kan skaffa fram de hundralappar som behövs för att ordna en abortresa till Polen eller England kan klara upp ett oönskat havandeskap. Men de sämst ställda kvinnorna som i första hand behöver abort har varken självförtroende, kontakter eller pengar. Abortfrågan är i första hand en kvinnofråga men också i stor utsträckning en klassfråga.

CYNISM ELLER GRÄNSLÖS DUMHET

VALFRIHET finns bara för ett fåtal människor. För de flesta kvinnor existerar den inte. Att en kvinna fritt ska kunna välja mellan att stanna i hemmet eller gå ut i förvärvslivet förutsätter: att hon är gift (de ensamstående kvinnorna, med eller utan barn, har ingen valfrihet), att hon har en förstående man, att hon har utbildning, att det finns tillgång till arbete på den ort där hon bor, att barnpassningen går att ordna, att hennes barn inte är hopplöst bortskämda.

Att tala om kvinnans valfrihet samtidigt som man nekar henne rätten att själv välja när hon vill föda barn är antingen cynism eller gränslös dumhet.

Det som sker på utbildningssidan kan man tycka är en ljusglimt i mörkret. Samhället investerar numera lika mycket i de unga kvinnorna som i de unga männen — i form av lokaler, läromedel, lärare, studiemedel.

Men när den unga välutbildade kvinnan kommer ut i samhället med ljusa framtidsplaner, gifter sej, skaffar sej barn och samtidigt ser sej om efter ett förvärvsarbete märker hon plötsligt vilket falskspel hon varit offer för. Det är en omöjlighet för en stor del av kvinnorna att förena förvärvsarbete med en betryggande omvårdnad av barnen. Det finns ingen enhetlig planering i samhället. De som planerar skolsidan har en helt annan uppfattning än vad de har som planerar bostadsområden och lokaliserar arbetsplatser. De som planerar samhället har fortfarande den uppfattningen att kvinnans plats är i hemmet. Följden blir att många kvinnor blir sittande låsta i sin lägenhet eller i sitt radhus. Förutom att detta är förräderi mot kvinnorna är det också ett nationalekonomiskt slöseri utan like.

Jämlikhet och valfrihet infinner sej inte förrän vi som inte har vare sej det ena eller det andra börjar röra på oss för att skaffa oss det.

Tänk på att vi är majoriteten av folket.

Var glad! Gå till anfall!

Barbro Backberger

DELTID
— en lysande affär

600.000 personer — övervägande delen kvinnor — i landet har deltidsjobb. Arbetsgivarna har upptäckt fördelarna med deltidsanställningar. De får tillgång till en stor och rörlig arbetsstyrka som kan sättas in vid försäljningstoppar (inom handeln), vid skiftarbete till vilket det är svårt att få personal (i industrin) och i lågavlönade arbeten, där de har problem med rekryteringen (t. ex. livsmedelsindustrin). Arbetsgivarna gör stora vinster på de deltidsarbetande, som oftast inte får samma sociala skydd som de heltidsanställda och även i övriga avseenden diskrimineras.

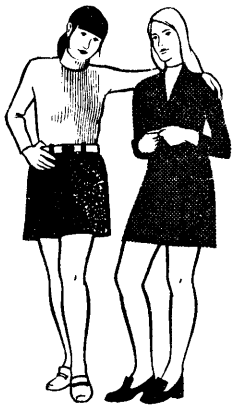

Vi två delar på ett heltidsjobb

Båda ville vi komma ut och träffa nya människor, tjäna lite extra pengar. Helst deltidsjobb. Men det vet man ju hur svårt det kan vara att få tag på något som passar och som fungerar med barnvakt osv.

Då tog vi ett heltidsjobb istället. Arbetstiden är från 07.00 till 15.30 under första halvåret, och från 07.00 till 16.30 under andra. Vi delar på jobbet d.v.s. vi kan anpassa dagar och tider efter vad som är praktiskt för oss. Det fungerar fint. Vi kan hjälpa varandra om det kniper. Blir inte lika låsta och beroende som vi skulle varit var och en för sig.

Än kan man inte få sådana arbeten på så många ställen. Men på Marabou i Sundbyberg kan man. Så där arbetar vi och trivs jättebra.

För ett tiotal år sedan krävde flera kvinnoorganisationer att antalet deltidstjänster skulle utökas. Deltidstjänster — menade man — skulle möjliggöra för kvinnorna att ta ett arbete utanför hemmet. Utvecklingen under det här decenniet har visat hur lätt det är för arbetsköparna att acceptera en reform, men samtidigt förvandla den så att de själva tjänar mest på kalaset.

Servicenäringarna upprätthålls numera i stor utsträckning av deltidsarbetande personal, och kvinnorna utgör här den stora majoriteten. Men också inom den lätta industrin ökar antalet deltidstjänster snabbt. Inom de stora varuhusen dominerar deltidstjänsterna. På Tempo är t. ex. 70 procent av de anställda deltidsarbetande, och i enskilda varuhus uppgår siffran till 80—90 procent.

Den "typiska" deltidaren ser ut så här: Hon är gift, är mellan 35 och 55 år. Hon har förmodligen varit hemmafru medan barnen varit små och sedan sökt sig ut på arbetsmarknaden igen. Hon har före den barnavårdande delen av sitt liv haft heltidsarbete, ofta i samma bransch.

DISKRIMINERADE

För många kvinnor är deltidsarbete enda chansen att överhuvudtaget komma ut på arbetsmarknaden och **samtidigt** sköta de sysslor i hemmet som hon tvingas utföra (på grund av otillräcklig service, brist på barndaghem osv.). För dessa kvinnor är självklart deltidsarbetet bättre än inget arbete alls. Men på grund av denna tvångssituation utnyttjas hon också av arbetsgivaren. Hennes arbetsvillkor blir sämre, hon får sämre sociala förmåner, sämre möjligheter att avancera och har en betydligt mer otrygg situation än den heltidsarbetande. Granskar man de deltidsanställdas situation inom handeln kan man konstatera följande:

☐ **Samma lön gäller för heltids- och deltidsarbetande personal. Men de flesta deltidare har inte ackord utan får i några fall en viss ackordskompensation. I Stockholmskonsum har deltidarna, oavsett om de är fast anställda eller inte, ackord, men i Konsum i Upplands Väsby får en deltidare bara ackord om hon är fast anställd. (Uppgifterna från 1968.)**

☐ **Fast anställd blir man efter sex månader om man har en arbetstid på minst 18 timmar/vecka. Men många som tjänstgör på deltid kommer aldrig upp till 18 timmar och blir sålunda aldrig fast anställda.**

☐ **Uppsägningstiden är för fast anställd en månad — för övrig personal (som dessutom måste ha arbetat minst nio månader) gäller fjorton dagars uppsägning och för extra befattningshavare en vecka, detta enligt avtalet.**

☐ **Många deltidsanställda kommer inte upp till en sådan förtjänst som ger dem ATP. En deltidsanställd har inte sjuklön. I stället för sjuklön får hon ett pålägg av tio öre i timmen — ett system som gynnar de friska och missgynnar de sjuka.**

☐ **En heltidsanställd kan vara sjuk i 180 dagar utan att det påverkar antalet semesterdagar, en deltidsanställd bara 90 dagar.**

☐ **På stora företag har de heltidsanställda tillgång till fri läkare, så inte de deltidsanställda.**

☐ **Alla fast anställda inom kooperationen som haft månadslön och heltid får pension från företaget. Deltidsanställda får ingen pension.**

BELÅTNA ARBETSKÖPARE

PA-rådet har gjort en utredning om deltidsarbete inom handeln. I denna lägger bl. a. arbetsköparna fram sina synpunkter på deltidstjänsterna och fördelarna med sådana. De tycker det är bra med deltidsarbetande därför att dessa med sin kortare arbetstid är "mera på alerten" och de är "lättare att avveckla". De deltidsarbetandes insatser betyder också ökad produktivitet eftersom förlängningen av arbetstiden kan styras till de timmar då arbetsbelastningen är hög. De heltidsarbetande har avtalsenligt vissa lördagar lediga. Arbetar de på lördagar betalas de för övertidsarbete. Därför är det bra att ha deltidspersonal som alltid kan tjänstgöra på lördagar och annan arbetstid som är obekväm.

Företagen har behov av en rörlig arbetsstyrka som kan sättas in vid försäljningstoppar. Mycket bra är det för företagen att de samtidigt slipper ta samma sociala ansvar för denna personal som för den heltidsarbetande, fast anställda. (Upprörande fall har f. ö. redovisats i pressen, då deltidsarbetande på mer eller mindre stående fot har blivit uppsagda, eller då deltidsanställda efter sjukledighet mist sina arbeten.)

VEM KAN LEVA PÅ DELTIDSTJÄNST?

Trots nackdelarna med deltidsarbete tycks det inte vara några svårigheter för företagen att rekrytera personal till dessa tjänster. Orsaken är, som jag tidigare påpekade, att många kvinnor helt enkelt inte har något val. De måste acceptera denna partiella arbetslöshet (för något annat är det ju inte fråga om) därför att de vare sig orkar eller kan arbeta på heltid om de samtidigt skall sköta hem och barn.

Men att i detta läge acceptera en sådan ordning eller — som liberalerna nu gör — kräva ett **utökat** antal deltidstjänster måste vara att slå in på en galen linje. **Ingen kan ju nämligen försörja sig på ett deltidsarbete.** Lika befängda är förslagen att båda föräldrarna skulle arbeta deltid och sedan dela på hemarbetet. Det kan ju bara vara en liten, högavlönad grupp som kan ordna sina förhållanden på detta sätt. Dessutom slinker man genom sådana förslag förbi det väsentliga kravet att alla människor — män som kvinnor — skall ha rätt till ett arbete som ger dem en sådan förtjänst att de kan leva drägligt på den.

Att kräva fler deltidstjänster är en kapitulation. I stället skall kvinnorna begära att barntillsynen ordnas, att den samhälleliga servicen byggs ut så att de kan arbeta på samma villkor som männen. En arbetstidsförkortning är som alla vet motiverad, men den måste vara generell, dvs. gälla alla arbetande. Särskilt tunga eller hälsovådliga arbeten motiverar dessutom en extra kort arbetsdag. Men det skall vara arbetets art, inte individens sociala situation, som skall motivera den kortare arbetstiden. Förmår inte en människa, på grund av svaghet eller sjukdom, arbeta heltid skall hon ha sjuklön. Förhindras kvinnan, på grund av brist på daghem eller service, att ha heltidsarbete, skall hon ha arbetslöshetsunderstöd.

De som nu arbetar på deltid måste kräva samma rättigheter som de heltidsanställda. Det finns ingen anledning att låta arbetsköparna utnyttja en stor grupp människor, som på grund av brister i samhället, tvingas reducera sin arbetsdag.

Gunnel Granlid

En av de första frågor som Grupp 8 arbetade med var de deltidsanställda kvinnornas problem, som beskrivs i artikeln. Våren 1969 arrangerade gruppen tillsammans med Författarcentrum en debatt i Stockholm kring dessa frågor. Gruppen vände sig vid detta tillfälle till kvinnor anställda i affärer och varuhus. Flygblad trycktes upp och delades ut vid varuhusens personalingångar. I flygbladet ställdes frågan "Vem tjänar på deltidsarbetet?" Mötet samlade över 200 deltagare. I debatten riktades stark kritik mot arbetsgivarnas politik gentemot de deltidsanställda. Nu — ett år efter debatten — har stockholmsavdelningen av Handelsanställdas förbund tillsatt ett speciellt råd för de deltidsarbetande. Rådet skall granska de deltidsarbetandes villkor och presentera förslag till reformer vid Handels kongress i juni 1971. LO-ordföranden Geijer har även uttalat att de deltidsanställdas förhållanden eventuellt kommer att behandlas vid nästa avtalsrörelse.

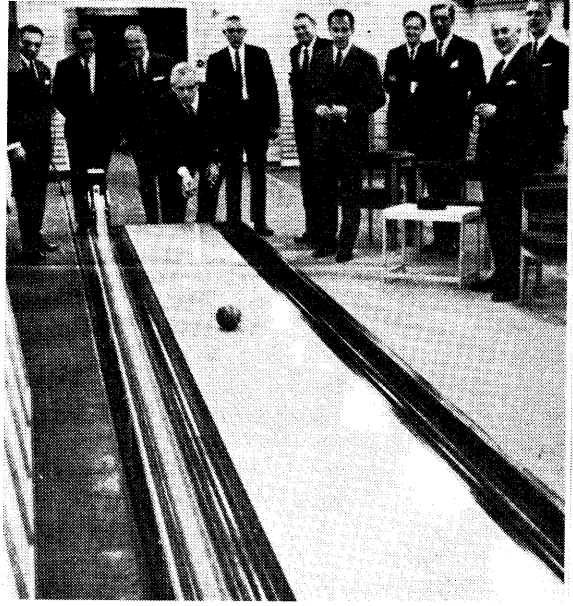

ETT UTSPEL AV HR GEIJER inviter möjligen när det för SAF och LO gemensamma organet Arbetsmarknadskommittén — eller SAF-LO-kommittén, som den även brukar kallas — sammanträdde på kursgården Wik.

DISKUSSIONER om samarbets- och organisationsformer.

Trettio man

en kvinna

i KF:s nya styrelse

VD

Harry Hjelmarson, 52, direktör, Stockholm

Nominerade av förbundsrådet

Nils Ahlqvist, 47, direktör, Uppsala

Åke Linder, 51, direktör, Göteborg

Allan Nilsson, 55, direktör, Malmö

Karl Erik Persson, 50, direktör, Stockholm

Alf Sundell, 50, direktör, Umeå

Nominerade av regionstämmorna

Olof Andersson, 60, fr.vädir, Stockholm

Roland Andersson, 61, verktygsarb, Södertälje

Gunnar Etzler, 62, studierektor, Stockholm

Hans Hägnell, 59, riksdagsman, Stockholm

Karin Wikholm, 64, fru, Stockholm

Hans Ahlén, 43, statssekr (fr 1/12), Uppsala

Carl Larsson, 50, landstingsråd, Torshälla

Inge Blank, 34, civilekonom, Vimmerby

Per Erik Lindgren, 63, sågverksarb, Boxholm

Alfons Holmqvist, 63, maskinmäst, Borlänge

Kjell Carlsson, 58, lantbrukare, Växjö

Gunnar Nordhall, 64, länshushåll, Karlskrona

Ingvar Nilsson, 48, trädgårdsmäst, Oxie, Malmö

Lennart Pettersson, 33, riksdagsman, Lund

Arne Blomkvist, 55, riksdagsman, Lidköping

Thure Höglund, 55, sjukvårdsdir, Göteborg

Anders W Johansson, 57, förman, Trollhättan

Gösta Lindholm, 60, f.d kanalskr, Karlstad

Vilhelm Karlsson, 48, metallarb, Lakä

Åke Lundqvist, 40, kanslichef, Borlänge

K V Karlsson, 64, ombudsman, Sandviken

Paul Eriksson, 47, landstingsm, Östersund

Ivar Högström, 56, riksdagsman, Kramfors

Gustaf Vidman, 58, landstingsm, Umeå

Erik Hammarsten, 42, riksdagsman, Älvsbyn

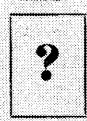

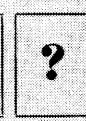

KF:s förbundsstämma som hålls i Stockholm i slutet av november har möjlighet att välja ytterligare två ledamöter.

Extra möte i SAF:s styrelse: fr.v. direktörerna Sven Olof [illegible], Uno Mossberg, Erik Ulmstedt, Gustaf Ferrum, Holm, [illegible]

Uppbrott med underskrivna avtal i händerna efter en slutmangling som varat i 54 timmar med 7 timmars avbrott för sonn. Fr.v. Tug af Sorsgård, SIF, Erik Ulmstedt, Sune Eriksson, SALF, Alfred Nettelbrandt, CF, och Arne Nilsson, SIF.

ILLUSIONER • AVSLÖJANDEN
Bilder ur kvinnosamhället

Hemmafrun som förstår sitt värde kan inte skrämmas bort av någon socialistisk skatteskruv. Det ligger inte för oss att anfalla, men vi kan resa oss i självförsvar, i försvar för de livsvärden vi vårdar: Individens rätt att utvecklas till och få leva som en fri och självständig människa i enlighet med sina individuella anlag och möjligheter. Vi gillar inte samhällstillvända samhällsbrickor, vi vill ha utvecklade människor.

Det har blivit så att kvinnorna är livlösa. Annat var det i bondesamhället. Då var det hon som var mest yrkesverksam. Hon hade nycklarna. Allt det tog dom ifrån oss. Undra på att vi blev lite undandragna. Nu har kvinnorna ingenting att hävda sig med. Industrialiseringen gick ut över kvinnorna. När man är hemmafru får man det svårt när man skiljer sig. Så länge mamma har hand om barnen kan hon inte välja . . . Och nu fortsätter dom att bygga hus med 100 små spisar och 100 diskhoar. Och 100 kvinnor står varje morgon med sin lilla grötklimp . . . Jag tror barn som växer upp i kollektiv miljö måste vara bättre anpassade att leva tillsammans än vad vi var.

Fatta mod, hemmakvinnor! Hör av er i olika sammanhang. Det gäller er familj — ert hjärta — ja, hela samhället. Att överhuvud taget ifrågasätta hemmakvinnans humanitet och ekonomiska bidrag till staten tyder på en kortsiktig girighet hos finansdepartementet som är skrämmande. Stabilare kulturer än vår har störtat samman i historien.

Allt var alltså ganska bra tills vi skilde oss . . . Jag beslöt att gå på en kurs genom arbetsförmedlingen och tänkte att som kontorist bör man väl få jobb sen . . . Det var efter jag hade slutat kursen som jag fick lära mig livets hårda sida. Jag sökte jobb efter jobb men inte fick jag någon plats.

Många hemmamammor gör idag i mån av tid stora insatser inom ideella föreningar, t. ex. Röda Korset, scouting, bilkåren, kyrkligt församlingsarbete och som sjukhusvärdinnor för att nämna några exempel. Verksamheter som ytterst kommer samhället till godo, verksamheter där den mänskliga, varma kontakten aldrig kan ersättas med ett kontantbidrag från socialbyrån, hur nödvändigt det än är.

Fast mycket kanske beror på en själv. Jag har inte orkat engagera mig för facket med familj och allt . . . Fast om man tjänade 8 kronor i timmen kanske man skulle orka vara glad . . .

Har inte hemkvinnan i själva verket hand om miljonvärden i alla våra hem, som behöver ses till och vårdas — skall allt detta bara slängas? Låt våra hemmakvinnor spara miljoner åt staten i form av välskötta barn, välfostrade barn, lugna familjefäder som ska orka med ett mer än förr krävande arbete åt samhället.

Erik tjänar ungefär 400 kr var fjortonde dag när skatten och hyran är dragen. Det drar man på lönen direkt, nämligen. Vi måste vända på slantarna.

Citaten är hämtade ur Svenska Dagbladets debatt "Hemmafru i skatteskruv" (vänstra spalten, rak stil) och Kajsa Ohrlander: Kvinnor som slavar, Aldus/Bonniers, 13: 75 (högra spalten, kursiv stil).

De reaktionära har många sätt att göra bilden sudlig. Ett av dom är att analysera problemen fel, dra falska gränser. När det gäller kvinnorna brukar man utnyttja en fiktiv motsättning mellan hemmafruar/yrkeskvinnor. Som om det inte där, liksom överallt annars, rör sig om klasskillnader. I Svenska Dagbladets debatt använde man den falska motsättningen rent politiskt, för att genom en konstruerad lojalitet "hemmafruar emellan" driva fram en konservativ opinion mot Strängs skatteförslag. Men ställer man dom debattinläggen mot Kajsa Ohrlanders intervjuer med arbetarkvinnor i Sverige avslöjat illusionen.

DET HANDLAR INTE OM HEMMAFRUAR/YRKESKVINNOR. Det handlar om klasskillnader. Det handlar om politik. I den ena gruppen finns överprivilegierade hustrur till högavlönade män. Kvinnor som talar om — och har — en valfrihet ingen annan grupp i samhället har. Därför att de har råd att välja t. ex. mellan att arbeta borta och arbeta hemma, t. ex. mellan att ha barn och ta abort. I den andra gruppen finns kvinnor vars valfrihet är mindre än någon annan grupps i samhället. Deras val har det ekonomiska systemet redan gjort. Dom tvingas bära den dubbelarbetandes alla bördor i ett samhälle, där utbyggnaden av kollektiv barnpassning och hemservice misskötts katastrofalt — bl. a. på grund av de privilegierade hemmafruarnas svek.

Själv är jag gift med en distriktsveterinär och sköter telefonmottagning utan ersättning av staten. Så har det varit i alla tider och ingen har fordrat lön för detta nog så betungande arbete... Själv har jag inte en tanke på att gå ut i förvärvslivet så länge barnen är små. Jag har ju dessutom en hel del representationsplikter, frivilliga visserligen, men som jag betraktar som viktiga.

Den ansvarskännande hemmamamman gör stor samhällsnytta genom att hon fostrar funktionsdugliga, självständigt tänkande individer med känsla för jämlikhet och för vad som är rätt och orätt. Ty vilken annan institution i världen kan bättre lära barnen *medmänsklighet* än en kärleksfull och glatt uppoffrande Mamma?

Har tyckt mig vara ambitiös, glad och harmonisk, aldrig haft städhjälp eller motsvarande, fixat det mesta, så att min man fått tillfälle till rekreation under lunchrast och kvällstimmar för nästa dags arbete i den egna firman, tillräckligt krävande för hohonom. Det bör vara en angelägen uppgift för de stora kvinnoorganisationerna...: skall en i Sverige bosatt kvinna inte längre själv få bestämma sin arbetsplats?

Vad kommer resultatet på lång sikt att bli av denna familjeplanering? Jo, vår nativitet, som redan är lägst i världen, kommer att sjunka ännu mer. I framtiden kommer det att bli ännu större brist på arbetskraft och vi måste importera mer utländsk arbetskraft och det kanske bara är bra för ett folk med så kortsiktig familjepolitik är kanske inte värt att överleva.

Det är bra att vara hemmafru när karln tjänar så mycket att det räcker till hyra och mat — nog är det det. Men någon utbildning var det inte möjlighet till. Men kvinnorna blir alltför beroende av karlarna då för att våga säga emot. "Jag har inte rätt att säga något då han försörjer mig", tänker dom. När jag började i kiosken fick jag ett helt annat människovärde.

Flickorna får göra rätt för pengarna. Den kvinnliga arbetskraften utnyttjas maximalt. När ackorden sätts, sätts dom så att man inte kan höja lönen ett dugg, fast enligt lagen ska det finnas en tioprocentig möjlighet att höja ackordet. Men det går inte här.

Jag blir så arg på maken. Han säger "allt ditt är mitt". Och när han kommer hem från jobbet gör han inte ett dugg hemma. Då säger jag "så fan heller är allt mitt ditt" när jag ensam sköter allt hemma. Det är för djävligt. Men jag måste arbeta för att ekonomin ska gå ihop. Nu kan vi låta barnen studera om dom vill. Det är ju klart att man får gno hela tiden. De andra städerskorna får sparken ibland för att de nekar övertid... I fackets styrelse är det en kvinna med. Kvinnorna är inte något vidare aktiva annars. Dom vågar i vilket fall som helst inte göra något från fackets sida.

Kvinnorna hjälper industrin till stora förtjänster. Med sina dåliga löner och låga anspråk. Till jul anställer man extrapersonal. Det är hemmafruar som inte är beroende av förtjänsten och accepterar det som det är. De är farliga.

Likadant med utlänningarna. De är glada över att få komma hit. Glada över att ha fått ett jobb. De fattar inte hur dåligt det är. De fattar inte hur omänskligt det här jobbet är och hur dåligt de tvingas bo.

DET HANDLAR OM POLITIK. Dom privilegierade kvinnorna försvarar naturligtvis sina privilegier. Dom "vårdar miljonvärden", talar för det borgerligt-individualistiska livsmönstret, deltar i det farliga "ideella arbete" som bara tjänar till att dölja samhällets ekonomiska och sociala orättvisor i en medlidandets och välgörenhetens dimridå. Medan arbetarkvinnorna sugs ut i sitt dubbelarbete så att de inte orkar arbeta fackligt och politiskt för att förändra sin egen situation — och på sikt det ekonomiska system som är orsaken till deras situation.

DET HANDLAR OM SYSTEMET. Hemmafruarna kommer att finnas kvar — och försvaras av de privilegierade hemmafruarna — så länge kapitalismen består. Därför att det kapitalistiska systemet tjänar på hemmafruarna. De ger mannen markservice och fungerar som hans obetalda assistent så att hans arbetskraft kan utnyttjas dubbelt effektivt. De fungerar som en rörlig arbetskraftsreserv som kan sättas in i och tas ur arbetsmarknaden där det bäst passar kapitalisterna och som kan exploateras i låglöneyrken. De är goda konsumenter som håller produktionen uppe. De bevarar kärnfamiljen och den individualistiska barnuppfostran som i sin tur förhindrar människor att mötas i social gemenskap, farlig för samhället. De befinner sig i ett socialt och ekonomiskt beroende som gör dem passiva och ofarliga.

Louise Rydén

FRI ABORT — en jämlikhetsfråga

Den abortlagstiftning som med mycket gny pressades fram på 30-talet — att legal abort överhuvud taget kunde beviljas — hade föregåtts av en klassdebatt. Det var de fattiga arbetarhustrurna som dog av illegala aborter. Trots detta förtiger abortindikationerna sociala och ekonomiska motiv för aborter. Än idag är abortfrågan en klassfråga, än idag är det kvinnor med sociala och ekonomiska svårigheter som söker abort den byråkratiska, tidsödande och nervpressande vägen. Kvinnor utan ekonomiska och sociala handikapp kan alltid få legal abort. Denna rättighet skall a l l a kvinnor ha. Men samtidigt skall samhällets resurser att sörja för barnen byggas ut så att kvinnor slipper ta abort av sociala och ekonomiska skäl.

Abort är ett laddat ord som måste frikopplas från värderingar. Abortfrågan måste delas upp i sina fyra huvudbeståndsdelar: en juridisk, en medicinsk, en social och en etisk del.

Den juridiska delen är den väsentligaste.

På 30-talet var den juridiska frågeställningen denna: skall vi tillåta legal abort eller inte och delfrågan: vem skall fatta beslutet om en abort är legal eller inte.

Idag är frågeställningen denna: är det den gravida kvinnan själv som skall avgöra abortbeslutet eller skall det underställas samhället för beslut?

Begreppet fri abort innebär att beslutsrätten uteslutande tillhör kvinnan och är alltså en juridisk fråga. I alla andra sammanhang som rör kvinnans personliga integritet i medicinska behandlingsformer åvilar det henne själv att fatta livsavgörande beslut. Även om hennes beslut strider mot all läkarexpertis rekommendationer och direkt äventyrar hennes liv har hon ett juridiskt skydd för sitt beslut, som ingen läkare kan förgripa sig på. Detta juridiska skydd är obefintligt eller suddigt uttalat när det gäller kvinnans fortplantningsfunktion. Kvinnan avgör inte själv i abortfrågan. Läkare kan av icke-medicinska skäl vägra att skriva ut preventivmedel, vägra att ge smärtstillning vid förlossningar och aborter: kort sagt kränka hennes personliga integritet i medicinska sammanhang som rör fortplantningsprocessen. **Fri abort, fri tillgång till preventivmedel och smärtfri förlossning är alltså kvinnokrav som ovillkorligen måste skrivas in i lagen för att kvinnan skall få samma integritetsskydd som mannen i medicinska sammanhang.**

Den medicinska delen av abortfrågan har rört till tankeskärpan i den juridiska analysen.

Den medicinska delen tar upp frågor som när bör aborten göras för att i så liten utsträckning som möjligt ge fysiska och psykiska men för kvinnan, hur bör den göras, passar dagens metoder samtliga fertila kvinnor etc., etc.

Senaborter är komplicerade och följaktligen icke önskvärda ur medicinsk synpunkt. Gränsen för senabort går vid 12:e graviditetsveckan, då man kan göra en enkel skrapning av livmodern. I dag utförs 60 procent av aborterna efter den tidpunkten. Att föreslå fri abort t. o. m. 12:e veckan kan självfallet inte godtas bl. a. därför att en medicinsk-teknisk fråga icke kan upphöjas till en juridisk princip = vem skall fatta beslut, individen eller samhället. En annan orsak till det orimliga förslaget är att alltför många kvinnor inte blir på det klara med sin graviditet förrän uppåt 8:e veckan och att alltför många kvinnokliniker läggs ner runt om i landstingen och att väntetiderna och kommunikationssvårigheterna till kvinnoklinikerna ständigt ökar. En graviditetstest, som kan sändas per postförskott kostar 23 kronor och kan göras i 4:e graviditetsveckan, men vi kan inte utgå ifrån att alla fertila kvinnor verkligen har tillgång till 23 kronor när det behövs.

Man kan aldrig förhindra icke önskvärda senaborter med någon 12:e veckapragraf — det är juridiskt oförsvarbart — men man kan förhindra

AKTIONER
i abortfrågan är en av grupp 8:s arbetsprojekt 1970. Gruppen arrangerade i december 1969 ett första offentligt möte, dit vi kallade intresserade med hjälp av handtextade affischer och stencilerade flygblad. Tidningar refererade diskussionen och Familjespegeln tog upp debatten i ett program dagen efter. Denna första offentliga mönstring i frågan visade att abortfrågan är en kvinnlig intressefråga och att huvudmotståndet kom från "kristna gubbar" i och omkring medelåldernå Grupp 8 slöt sedan upp i en av KDU arrangerad abortdebatt, som annonserats ut i pressen som en "duell mellan KDU och andra politiska ungdomsförbund". De andra politiska ungdomsförbunden representerades av två unga kvinnor, som bägge talade för fri abort. En ung man i publiken höll med — i övrigt var det en kompakt massa av "kristna" som önskade en ytterligare skärpning av lagstiftningen. Genom gruppens massiva deltagande i debatten framstod klart att abortfrågan är en kvinnlig intressefråga och att denna kvinnliga intressefråga uppenbarligen måste försvaras av kvinnorna själva. Ljudligt.

dem med hjälp av medicinska och sociala åtgärder som exempelvis

- **ökad sexualupplysning (viktigt bland invandrargrupperna)**
- **fria preventivmedel**
- **fri graviditetstest**
- **rätt att behandlas som jourfall när man söker abort**
- **rätt men inte plikt till social och medicinsk rådgivning vid aborttillfället.**

De sociala aspekterna på abortfrågan brukar föranleda ett flöde av krokodiltårar hos främst medelålders gubbar och högreståndsdamer: Skall-vi-verkligen-inte-kunna-ta-hand-om-dessa-arma-barn-i-vårt-välfärdssamhälle?

Svaret är tyvärr nej — vi klarar inte ens att ta ordentlig vård om de barn vi vill sätta till världen, långt mindre kan vi tvinga enskilda kvinnor med diverse sociala handikapp att ta ansvar för vård och uppfostran för barn de på förhand vet att de inte orkar med. Det är cyniskt att tvinga enskilda människor, kvinnor och barn, in i en social situation som kan äventyra hälsan, både den fysiska och den mentala, därför att somliga människor anser att vi har ett välfärdssamhälle.

Orsaken till och effekten av alltför många aborter är samhällsfrågor, som givetvis måste lösas, men man löser dem inte genom att tvinga kvinnor att föda barn mot sin vilja. Man kan inte skydda fostrets integritet på bekostnad av kvinnornas och de födda barnens sociala möjligheter.

Den etiska delen slutligen är den rörigaste, men cyniska och världsfrånvända. Det är en patetisk skara som gnäller om den heliga livsgnistan, moraliskt ansvar och barnamord. Beträffande den etiska delen av komplexet abort kan jag bara hänvisa till att vi i landet har religionsfrihet och att det står även kvinnan fritt att själv avgöra etiken hon vill leva med.

Samvetet är en privatsak och får inte röras ihop med juridiska principer.

Och den juridiska principen är att kvinnan i lagen skall ha samma integritetsskydd för fortplantningsbehandlingen som i andra medicinska sammanhang, dvs. rätt att själv avgöra om hon vill föda barnet, rätt till fri tillgång på preventivmedel och smärtfri förlossning. **Åse Åkerstedt**

FAKTA OM ABORTER

hämtade ur skriften På tal om abort utgiven av SSKF, SSU och SSSF i samarbete med RFSU.

Så här har antalet legala aborter utvecklats 1960—1967

Ansökan till	1960	1963	1965	1966	1967
Socialstyrelsen	4.085	4.532	6.669	6.525	7.400
Bifall i proc.	62	73	86		
Två-läkarintyg	414	426	860	1.880	3.000

Siffrorna för 1966—67 är preliminära.

Detta är abortpatienternas status

ÅLDER	**Ansökan till Socialstyrelsen**
—14	58
15—19	1.303
20—29	2.666
30—39	2.056
40—	586
Civilstånd:	
Gifta	3.428
Frånskilda och änkor	612
Ogifta	2.629
Tidigare förlossningar:	
0	1.901
1	1.190
2—3	2.393
4—5	969
6—7	178
8	38

Av detta ser vi att den vanligaste abortpatienten är en gift kvinna i 20—30-årsåldern med 2—3 barn.

Därför får man abort

1. Medicinsk och medicinsk-social indikation (anvisning) = risk för kvinnans liv eller hälsa.
2. Socialmedicinsk indikation = barnets tillkomst och vårdnaden om barnet kan befaras nedsätta kvinnans kroppsliga och själsliga krafter allvarligt.
3. Humanitär indikation = efter olika sedlighetsbrott.
4. Eugenisk indikation = risk för missbildning eller ärftlig sjukdom.
5. Fosterskadeindikation = "neurosedyn-fall".

Abort får inte utföras efter havandeskapets 20:e vecka. Socialstyrelsen kan dock för synnerliga skäl medge abort upp till 24:e veckan.

Så här fördelar sig de utförda aborterna på de olika indikationerna

Indikation:	Av Socialstyrelsen beviljade aborter	Tvåläkarintyg
Eugenisk	6	—
Sjukdom (medicinsk ind.)		
Svaghet (medicinsk-social ind.)	3.724	264
Förutsedd svaghet (social-med.)	562	35
Risk för fosterskador	55	2
Humanitär ind.	78	20

KOLLEKTIVT BOENDE

— ett hot mot utsugarsamhället

Varför byggs det inte tillräckligt med kollektivhus? Det ligger naturligtvis i de makthavandes intresse att bevara familjen som ekonomisk och social institution med allt vad det innebär av hög privat konsumtion och uppsplittring av människorna i små ofarliga primärgrupper. Vänta inte på initiativ från de maktägandes sida utan sätt själv igång och arbeta på att skapa kollektiva boendeformer! Starta aktionsgrupper!

"Finns väl något på en gång mera penningdödande, dumt och förvänt, än att var och en sysslar med det yrket att bereda vegetabilier och kött till ätliga ämnen? Varje hushåll sitter nu och håller sitt eget kök."

C. J. L. Almqvist

"Jag tvekar alltså inte att påstå, att en kollektiv barnuppfostran är socialt och psykologiskt önskvärd för alla barn, oavsett om deras mödrar arbetar borta eller hemma. Men i ett kollektivhus finnas alldeles särskilda möjligheter att göra något ståtligt av denna uppfostringsform . . ."

Detta citat är inte hämtat från någon av de många artiklar som de senaste åren ropat efter fler kollektivhus. Det är taget från en artikel som Alva Myrdal skrev i Tiden 1932. Redan då, för nära fyrtio år sedan, fördes en kollektivhusdebatt i Sverige, och det första svenska kollektivhuset byggdes 1935 (arkitekt: Sven Markelius).

Detta hus låg på John Erikssonsgatan i Stockholm, och då det tycks ha fungerat bättre än något annat kollektivhus i Sverige, ska jag uppehålla mig särskilt vid det. Där fanns daghem för alla husets barn med möjlighet till övernattning — detta trots att daghem måste ha varit ett mycket kontroversiellt begrepp på trettiotalet. Restaurang fanns, och man kunde dessutom få upp varm mat till sin lägenhet via en mathiss. Bland övriga serviceanordningar som ursprungligen fanns i huset kan nämnas tvätteri med tvättnedkast och en utmärkt städservice.

Men huset erbjöd inte bara service utan också gemenskap. Sven Markelius själv var i nio år husfar och skötte om huset och dess invånare. Huset ägdes av en hyresgästförening som hade hand om servicen.

Varför har jag använt imperfektum när jag beskrivit huset på John Erikssonsgatan? Det existerar ju fortfarande. Ja, det står där, men det kan inte längre kallas kollektivhus. Matserveringen fungerar inte längre, inte heller tvätt- och städservice. Av daghemmet finns bara en liten spädbarnsavdelning kvar. Huset har drabbats av samma åkomma som flera andra svenska kollektivhus: "avkollektivisering".

Just nu finns i Sverige bara ett par tre fullständiga kollektivhus, om man med ett sådant menar ett hus med både barnstuga och mat- och annan service. Ytterligare några planeras eller håller på att uppföras, och det finns en hel rad mer eller mindre avkollektiviserade hus. De existerande kollektivhusen kallas i allmänhet inte så, utan man har uppfunnit termer som "familjehotell" och "servicehus". Indoktrineringen mot det kollektiva har varit så stark, att själva ordet tycks skrämma bort människor. Byggnadsföretag, både allmänna och privata, drar sig för de stora kostnader som är förknippade med kollektivhusbyggande. Politiker upprepar om och om igen argumentet att kollektivhus är odemokratiska, därför att de bara bebos av de högsta socialgrupperna. Detta är nämligen fallet i Sverige, där man byggt påkostade för att inte säga lyxiga kollektivhus, och hyrorna följaktligen är höga. I Danmark, där man byggt billigare, är det närmast tvärt om.

KOLLEKTIVHUS BEFRIAR KVINNORNA

Under sextiotalet har intresset för kollektivhus åter vaknat till liv. Man har forskat, diskuterat, bildat föreningar, skrivit artiklar och böcker. Jag tror att man kan sätta detta i samband med att könsrollsdebatten äntligen tog fart. Kollektivhus är i själva verket den enda bostadsform som medverkar till att befria kvinnorna. Daghem i grannskapet, färdiglagad mat, hemköp etc. kan nog vara till hjälp, men det räcker inte. Och all erfarenhet visar, att männen inte delar hemarbete och barnavårdande med sina förvärvsarbetande hustrur. Att få en privilegierad grupp att frivilligt avstå från sina privilegier är ett

hopplöst företag — även om det kan lyckas med enstaka individer. Alltså är det kvinnan som stiger upp tidigt, byltar på barnen och följer dem till daghemmet. Det är hon som rusar iväg från sitt arbete med andan i halsen, står i snabbköpskö, bär tunga matkassar till daghemmet, byltar på barnen igen och tar hem dem. Det är hon som lagar maten, dukar, serverar, diskar, tvättar, bäddar, städar. Det är hon som får vara hemma från sitt arbete när barnen är sjuka, hon som får ta ledigt för att följa dem till doktorn eller tandläkaren, hon som ansvarar för att skolbarnen har någonstans att ta vägen under långa skollov. Det är hon som betraktas som sämre arbetskraft med mindre ansvar och större sjukfrånvaro. Och det är på hennes lön som mannen självklart drar av alla utgifter för barntillsyn och service: "Det lönar sig inte att min fru arbetar".

SJÄLVKLARA KRAV

I ett kollektivhus blir det inte så. Och i det följande talar jag inte om de mer eller mindre bristfälligt fungerande "servicehotell" för överklassen som finns idag, utan om ett riktigt kollektivhus, en uppföljning och vidareutveckling av Sven Markelius' hus från 1935. I ett sådant hus får hyran inte vara för hög för någon. Genom förekomsten av restaurang, tvätteri och gemensamma lokaler av olika slag kan köks- och utrymmesstandarden i bostaden sänkas och därmed hyran. Någon form av litet kök bör dock finnas, människor kan vara sjuka, trötta, eller av andra anledningar föredra att ibland laga mat och äta hemma. En stor restaurang finns naturligtvis, gärna bestående av flera mindre rum, och med möjlighet att ta hem varm mat för dem som så önskar.

Daghem och fritidshem ligger naturligtvis inom huset. Man ska inte behöva gå ut för att komma dit. De äldre förskolebarnen kan gå själva, om föräldrarna inte har möjlighet att följa dem. Och den förälder som måste arbeta över kan be en granne ta med sig barnet hem eller till restaurangen. Möjligheter till övernattning — som en gång på John Erikssonsgatan — borde kunna återinföras liksom en avdelning för lindrigt sjuka barn, t. ex. förkylda och konvalescenter, som ju nu inte får gå till daghemmen. I ett kollektivhus vidgas barnens värld utöver den egna familjen och lägenheten: hela huset blir deras hem. Kamraterna kommer dem närmare än vanliga grannbarn. Andra vuxna upplevs inte som främmande tanter och farbröder utan kan rycka in och accepteras som vicemamma och vicepappa. En öppen, förtroendefull inställning blir den naturliga — detta enligt erfarenheter från de ändå så ofullständiga kollektivhus som vi har idag.

Korridorerna som sammanbinder husets olika delar bör göras så hemlika som möjligt. Vackra färger, sköna soffor och bänkar, papperskorgar och askkoppar, ja, varför inte en kaffeautomat. Särskilt ungdomar har behov av att träffas utanför det egna hemmet. Det kan nämnas att byggmästare Olle Engkvist ursprungligen hade denna idé för sitt familjehotell i Hässelby (korridoren skulle bli "husets vardagsrum"). Men en konventionell och intolerant inställning både från hyresgäster och (efter Olle Engkvists död) från hyresvärden har omöjliggjort detta.

PRIVATKAPITALISTISKA VÄRDAR AVKOLLEKTIVISERAR

Service av olika slag är självklar. Det bör finnas en gemensam kem- och tvättanläggning. Fungerande städservice bör finnas för dem som behöver det. En central för paketmottagning och budskickning bör vara öppen från morgon till kväll. Kvällsöppen butik i eller i anslutning till huset är önskvärd. I huset på John Erikssonsgatan var arkitekten själv husfar — i de senare husen tycks han ha ersatts av opersonliga "värdinnor" och vaktmästare. Vi behöver en husfar eller husmor — en varm, vänlig människa som känner alla, kan hjälpa barn och gamla, kan hålla ihop husets olika funktioner.

Ett skäl till att de kollektivhus vi har idag inte fungerar tillfredsställande är privatkapitalistiska värdar som kan inskränka servicen eller t. o. m. helt avkollektivisera huset utan att hyresgästerna har något att säga till om. Ett kollektivhus borde ägas av sina invånare — i varje fall borde dessa ha stor medbestämmanderätt. Det gäller ju inte bara ett sätt att bo utan ett sätt att leva.

STORFAMILJEN

Det finns mycket man skulle kunna önska sig i ett kollektivhus: bibliotek, gymnastiksal, bastu, musikrum etc. Men det viktiga kravet att hyrorna ska hållas nere får inte åsidosättas. Kollektivhuset ska vara ett hus för **alla.** Det får inte vara som det är nu i Stockholms åtta någorlunda fungerande kollektivhus: 90 procent från socialgrupp I och II (Dick Urban Vestbro: Att bygga för jämställdhet, Stockholm 1968).

Kollektivhuset passar alla sorters människor och familjetyper. Tvåföräldersfamiljen med barn kan äntligen fungera demokratiskt, ensamma föräldrar får äntligen den service och gemenskap de nu saknar. Detsamma gäller ensamma vuxna över huvud taget, kanske särskilt de gamla. Huset bör också rymma bostadstyper för dem som vill komma ifrån det traditionella familjeidealet: stora lägenheter avsedda för storfamiljer. Denna familjetyp borde vara en lösning för många fler idag, och skulle kunna bli det om den inrymdes i ett större kollektiv, så att servicefunktionerna löstes. Kollektivhuset kan över huvud taget bryta isolering, föra människor närmare varandra, öppna den slutna, neurotiserande kärnfamiljen och göra den funktionsduglig. Men framför allt: kollektivhuset befriar kvinnorna.

Birgitta Bolinder

SCENKVINNOR
— sabotage mot kvinnobilderna

Suzanne Osten är mer känd som regissör i Fickteatern än som medlem i Grupp 8. Hennes artikel handlar helt och hållet om Fickteaterns metoder att försöka förändra kvinnans syn på sig själv och andras syn på kvinnan. Vi tycker ändå det är riktigt att ta med hennes artikel i det här sammanhanget. Alla initiativ i den här riktningen bör studeras och leda till egna insatser. Suzannes arbete i Fickteatern visar också hur mycket medvetna och självständiga kvinnor kan uträtta bl. a. för att förändra synen på kvinnans roll.

Vi kallar att rikta rätt pjäs till en viss publikkategori för att "definiera sin publik". Vi gör en pjäs där man beskriver deras situation i samhället. Men den ena hälften av publiken är exploaterad av den andra halvan som i sin tur är utsugen, säger vi. Kan man behandla just den problemställningen utan att direkt skildra samma problematik hela tiden?

I varje pjäs finns det för skådespelaren möjligheter att visa kvinnans roll i samhället, antingen som den är eller som den kunde vara. De fördomar eller beskrivningar skådespelaren på scenen arbetar med blir samtidigt till ett ställningstagande.

Varje gång den sensuella apparaten knäpps på, kläder väljs, sätter skådespelaren igång vissa specifika reaktioner. Vi menar att man dels måste veta hur man kan använda sig av klichéerna och dels hela tiden fråga sig hur man i spelet kan bryta ner den traditionella beskrivningen av kvinnan. Vilka medel kan vi använda, vad kostar de? Varje kvinnokliché för den attraktiva ramens skull innebär nya fördomar.

Eftersom jag arbetar i ett traditionellt manligt yrke, regissörens, är det naturligt att diskussionen i Fickteatern kommit att beröra HUR vi skall använda oss av den kvinnliga skådespelaren i våra pjäser. Jag skall ge några exempel på hur detta tar sig ut på scenen.

DEN SEXIGA BRUDEN

är lätt att ta till. Om man skall göra t. ex. en debattpjäs som bygger på fakta och några abstrakta problemställningar plockar man gärna in den klichén för att få spänning, lyster och underhållning. Vi visste att tonårspubliken i skolorna — den publik för vilken vi skulle spela debattpjäsen "Ett spel om plugget" — är modemedveten, utseendeneurotisk. Efter de förutsättningarna arbetade vi. Skådespelerskans klädsel var väsentlig. Den blev boutique-rätt, smart och helt **med** strömmen. Killarna på scenen var motsvarande klädda och skulle hela tiden matcha henne och vara intresserade av henne — som "brud". Vi arbetade här **med** klichéerna i ett bestämt syfte; att få publiken att acceptera att vi kom och snackade om deras plugg. De har nog med moralister från vuxenvärlden. Sexiga Lottie tjänstgjorde som en slags löparhare i början av pjäsen. Vid en punkt i pjäsen, en granskning av sexualkunskapen i skolan. vrider vi på bilden. Eleverna vet inte någonting om hur man tillfredsställer kvinnan.

Tom: Va det skönt?
Leif: Jaaa!
Tom: Hon då?
Leif: Vadårå?

En nyckelscen som fungerade i alla skolor. Där visar man tydligt "brudens" exploaterade situation. I fortsättningen talar den "sexiga bruden" mer och mer. Hon blir den kritiker av skolan vi är. De två andra skådespelarna blir mer och mer som "eleven" i publiken i sina repliker. **Hon** ställer direkta frågor till publiken.

Avsikten har varit att få publiken att tillgodogöra sig vissa tankegångar och acceptera den intellektuella kapaciteten i en läcker förpackning. Detta är en tveksam väg! Om man låter läckra brudar tala om revolution på ett charmfullt sätt blir risken överhängande för slutsatsen; man **måste** vara snygg särskilt om man är revolutionär!

KARIKATYREN

kan man använda i bestämda syften. Den överdrivet sexiga bruden kan man turnera på scenen så att man visar kvinnan i publiken på det artificiella och typiska i beteendet. Man kan använda sig av traditionella sensuella och kroppsliga uttryck som i ett annat sammanhang skall appellera **bara** till män.

I pjäsen "Motborgarna — ett äventyr" möter de två motborgarna Tom och Leif en siren som står och sjunger en ljuv locksång ute på "det hämmade havet utanför den heliga familjens ö". Männen visar med visslingar och gester publiken sin uppskattning av sirenen som är klädd i judobyxor, tunn haremsslöja och spelar på en dörrharpa (en sån som säger pling-plong när man kommer i dörren). Sirenen sjunger "Älskar du mej, jag sticker ifrån dej . . ." Männen stö-

nar av åtrå, sirenen tjusar och lockar. Skådespelerskans klichéspel (uppskattning respektive spelet mellan könen) blir mycket tydligt för publiken. Igenkännbart får man förmoda. I nästa scen i samma pjäs — en äktenskapssituation i hård farsstil — återfinns samma skådespelerska nu som utbränd kärring med vampyrtänder. Här tas gnat och kärringklichéer ut så starkt i gestik och tempo att vi räknar med att de två kvinnoklichéerna slår knockout på varandra. Eftersom den här scenen behandlar familjesituationen — familjen skildrad som tre vampyrer — har man större möjligheter att vara tydlig i sin karakteristik av kvinnan. Man kan räkna med hennes starka intresse. Vi har kunnat konstatera att denna **mycket** onaturalistiska scen haft en stark effekt på kvinnorna i publiken, medan männen blivit mest generade. Kvinnorna har en tendens att skratta hysteriskt igenkännande, särskilt åt beskrivningen av kvinnan i sitt spel med det lilla äckliga, regelbundet skrikande, vampyrbarnet.

Vi vill aktivera den kvinnliga åskådaren till reaktion och insikt. Och här kommer man in på kärnproblemet

IDENTIFIKATIONEN

Det har delvis med ålder att göra. Vasa-Teatern i Stockholm ger en komedi som heter "Plaza Svit". Komediteatern är besökt företrädesvis av kvinnor i medelåldern. Här kan man tala om att författaren, regissören och skådespelaren verkligen "definierat" sin publik. Komediteatrarna måste det av kommersiella skäl och lyckas mycket bättre än de finkulturella institutionerna vilka aldrig undrat över vilka som sitter i deras salonger.

Kvinnnan i en av de tre enaktarna är en bedragen hustru i 50-årsåldern i en elegant blå sidendräkt. Hon skall fira sin 25-åriga bröllopsdag i en svit på Plaza Hotel. Mannen är den amerikanska framgången personifierad; knölaktig och deodorerad med en ung sekreterare. Kvinnan slåss för att få behålla huset, lyckan och äktenskapet. Förutom att mannen själv säger att han är ett svin, är det mest anmärkningsvärda att vi framför oss ser en **medelålders hjältinna.** Det är en idealkvinna med åderbråck och bantningsbekymmer. Hon är kvick och bitsk. Hon har den stora självironin och kan kommentera sitt utseende på ett torrt och aforistiskt sätt. Med sin erfarenhet och sitt lugn står hon givetvis skyhögt över den unga spretiga sekreteraren. Kvinnan spelas av en av vår folkkäraste medelålders skådespelerskor, Sif Ruud.

Hela den amerikanska smörjan rinner ner utan motstånd. Identifikationen mellan skådespelerskan på scenen och den medelålders kvinnan i salongen är fullständig. Hon är tjusigare på scenen men man tror på henne. Där har vi inte en chans.

När vi i ett visprogram av Sonja Åkesson talar om ensamhet och åldrande ljuger skådespelarnas kroppar. Vi är i vår vitalitet och ungdom osannolika för många. I valet mellan Sif Ruud och oss är det ingen tvekan om vem man väljer.

Det är alltså vanskligt att för oss arbeta med den realism och den identifikationstypen. Vi kämpar hela tiden för att ge vår publik en så komplex bild av kvinnan på scenen som det är möjligt, för att så småningom inte alls vinna något gensvar för klichéer och karikatyrer . . .

Suzanne Osten

KVINNORÖRELSERNA
— remissinstanser och röstfångare

"Det utmärkande för alla tidigare kvinnorörelser är, att de har saknat insikt i den centrala problematiken om kvinnokampen och klasskampens ömsesidiga beroende . . . På samma sätt som den socialistiska revolutionen är en förutsättning för kvinnornas revolution, är kvinnornas revolution en förutsättning för att den socialistiska revolutionen skall bli en frigörelse för alla människor, även kvinnor, från utsugning och förtryck."

Att i 1800-talets Sverige vara född kvinna var en hård dom. Hon var omyndigförklarad, vägrades utbildning och hade i stort sett inga andra förvärvsmöjligheter än att erbjuda sin arbetskraft för exploatering i textilindustri, lantbruket eller på städernas gator och torg i form av prostitution. Omedveten och med minimal handlingsfrihet hade kvinnan (med enstaka undantag) inte ens förutsättningarna för att för egen del kunna gå fram med de fri- och rättighetsparoller, som franska revolutionen hade slungat ut över världen. De kvinnosaksreformer som under första hälften av 1800-talet ändå genomfördes, var därför inte resultatet av en medveten kamp från kvinnornas sida, utan kom som en följd av den liberala ideologins landvinningar bland männen och det borgerliga samhällets utveckling. Med viss rätt kan man hävda att den första svenska kvinnorörelsen inspirerades och gavs sitt innehåll av överklassens män. Bildade kvinnor ur överklassen fortsatte arbetet och skapade 1873 den första egentliga kvinnosaksorganisationen, **Föreningen för gift kvinnas eganderätt.**

1884 stiftades Fredrika Bremerförbundet. Organisationen var då som nu en typisk produkt av den liberala och konservativa borgerlighetens ideologi, den var "försynt, värdig och behärskad". (Lydia Wahlström: **Den svenska kvinnorörelsen,** Stockholm 1933, s. 34). Ur klasskampens perspektiv var rörelsen rent reaktionär. Vid en tidpunkt då motsättningen mellan arbete och kapital framträdde i allt tydligare dager, då arbetarrörelsen började forma sina led för kampen mot kapitalet och den borgerliga staten, då uppmanade kvinnorörelsen sina medlemmar att plikttroget tjäna staten och uppfylla sin stora uppgift, **samhällsmoderligheten.**

KVINNOSAKEN I ARBETARRÖRELSEN

Men om man å andra sidan ur kvinnosakssynpunkt granskar arbetarrörelsen under 1800-talet, finner man inte heller där särskilt mycket positivt att framhålla. Tvärtom. Den tidiga fackföreningsrörelsen var en av de hätskaste motståndarna till kvinnans frigörelse och hennes deltagande i produktionen. Om borgarklassens kvinnor ibland hade det svårt med sina män, så hade arbetarklassens kvinnor det bra mycket värre. I många fackföreningars program upptogs kravet på förbud eller reglering av den kvinnliga arbetskraften. Man reste krav på företagarna att inte anställa kvinnor. På många håll släpptes inte kvinnorna in i sina fackföreningar. Och det var inga vackra filantropiska strävanden, som gjorde att arbetarrörelsen krävde en reglering av kvinnoarbetet.

"Endast den mest klassmedvetna delen av proletariatet förstod, att införandet av 10 timmars arbetsdag och minderårigas uteslutande från produktionen är ett klasskrav, som leder till gagn för hela klassen och i första hand för kvinnor och barn.

Den stora massan understödde detta krav av helt andra bevekelsegrunder, i det den hoppades att på detta sätt minska konkurrensen från det billiga kvinno- och barnarbetets sida." (Alexandra Kollontay, **Kvinnans ställning i den ekonomiska utvecklingen,** Stockholm 1926, s. 196.)

DEN PROLETÄRA KVINNORÖRELSENS ANTIFEMINISM

När mot slutet av 1800-talet ändå en proletär kvinnorörelse uppstod i Sverige vid sidan av den borgerliga, så blir en av de kraftigaste strömningarna inom denna anti-feministisk. Man "vill återvinna hustrurna och mödrarna åt mannen och barnen och därigenom hemmet åt dem alla" som Ellen Key uttryckte det i **Kvinnorörelsen** (Stockholm 1909. s. 31). Även om alla inte gick så långt i tron på den säregna "kvinnonaturen" som Ellen Key, så kritiserade man ofta den borgerliga feministrörelsen för kravet på likaberättigande med mannen. Man menade, att kvinnans fysiska egenart alltid skulle komma att ställa henne under särskilda villkor.

"Kvinnan bör naturligtvis inte ovillkorligen utföra samma arbete som mannen utan ett genom sin betydelse för kollektivet **likvärdigt** . . ." (Kollontay: **Kvinnans ställning i den ekonomiska samhällsutvecklingen**, s. 180.)

Man tänkte sig att kvinnan skulle fortsätta att sköta sina traditionellt vårdande, uppassande och fostrande plikter. Men dessa skulle uppvärderas och för kollektivet göras likvärdiga med mannens traditionella uppgifter, ingenjörens, forskarens, statsmannens.

För dagens kvinnosaksdebattörer låter detta naivt utan like. Den dag sjuksköterskan jämställs med läkaren, servitrisen med hovmästaren och hemmamamman med magistern, då finns ingen kvinnofråga längre, och ingen klassfråga heller. Ja, överhuvudtaget inga sociala värdeskalor av den typ vi i dag så väl känner till. Vid det laget borde vi alla ha passerat även det socialistiska samhället med bred marginal.

DEN SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN: FÖR PARTIET, INTE FÖR KVINNORNA

Detta utopistiska drag hos den proletära kvinnorörelsen förklaras delvis av att den aldrig varit en egentlig **kvinnosaks**rörelse. Den var en kvinnorörelse endast i den bemärkelsen, att den bestod av kvinnor. Och man hade kanske inte heller så stort val, det gällde framförallt att stå **med** männen och inte **mot** dem.

Således betonas gång på gång under den socialdemokratiska kvinnorörelsens historia, att organisationen aldrig varit eller vill vara en **kvinnosaks**rörelse. (Hulda Flood: **Den socialdemokratiska kvinnorörelsen i Sverige**, Stockholm 1960, s. 92 ff). Vad man såg som sin uppgift var, att agitatoriskt verka bland arbetarkvinnorna för att sprida **partiets** läror, som i sig naturligtvis förmedlade hoppet om kvinnans frigörelse, men då som en mekanisk följd av den socialistiska samhällsomdaningen. I inget land, vare sig socialistiskt eller kapitalistiskt, har hittills den proletära kvinnorörelsen lyckats uppnå ens tillnärmelsevis **likvärdiga** uppgifter med männen, inte ens inom sina egna partier. Man behöver bara studera sammansättningen av partiorgan och parlamentsgrupper för att bli klar över den saken.

KVINNORNAS REVOLUTION

Den kraftfullaste och mest effektiva kvinnosaksrörelse vi haft här i landet var **Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt,** som startades 1902—03. Dess betydelse framgår av att man redan efter några års intensivt agitations- och organisationsarbete tvingade fram åtgärder från myndigheternas och partiernas sida. 1906 kom riksdagens begäran om utredning i frågan, samma år upptogs kravet på kvinnans politiska rösträtt i socialdemokraternas partiprogram och 1907 i liberalernas. På bara elva år skapade man upp mot 200 lokalföreningar i landet och vann 17.000 medlemmar. (Lydia Wahlström: **Den svenska kvinnorörelsen,** Stockholm 1933. s. 58). Det socialdemokratiska kvinnoförbundet ställde sig avvaktande, om än inte helt avvisande, till denna kvinnorörelse, som i huvudsak kom att domineras av kvinnor ur det liberala lägret. När kvinnan slutligen 1921 uppnådde politisk rösträtt på samma grunder som mannen, förlorade rörelsen sitt fotfäste och försvann snabbt ur bilden.

I och med att man aldrig gick förbi de dagsaktuella kraven på kvinnans politiska likställighet med mannen, och framför allt därför att man aldrig såg den socialistiska kampen och klasskampen som ett nödvändigt komplement till kampen för kvinnosaken, blev man aldrig mer än ett liberalt irrbloss. Trots detta ett progressivt element för sin tid.

De gamla kvinnorörelserna, Fredrika Bremerförbundet och partiernas kvinnoorganisationer, har aldrig spelat och kommer aldrig att kunna spela en revolutionär roll i kvinnornas frigörelseprocess. De är degraderade till hjälpredor åt männen, rådgivningsbyråer som orienterar samhällets legislativa och administrativa organ i kvinnovärlden. Förmedlare av kontakter mellan kvinnornas värld och männens. Remissinstanser i familjefrågor och röstfångare inför valen.

Det utmärkande för alla tidigare kvinnorörelser är, att de har saknat insikt i den centrala problematiken om kvinnokampen och klasskampens ömsesidiga beroende. Antingen har man underskattat kvinnofrågans betydelse i den socialistiska strategin, eller också har man helt lösryckt kvinnofrågan från sitt sociala, ekonomiska och kulturella ursprung, och bara sett den som ett rättvisekrav. På samma sätt som den socialistiska revolutionen är en förutsättning för kvinnornas revolution, är kvinnornas revolution en förutsättning för att den socialistiska revolutionen skall bli en frigörelse för alla människor, även kvinnor, från utsugning och förtryck.

Iréne Matthis

Irene Matthis' artikel är ett utdrag ur hennes förord till Juliet Mitchells bok "Kvinnorna: den längsta revolutionen". (Zenit Reprint 2.)
Boken finns bl. a. att köpa på: Bokkaféet, Malmtorgsgatan 5, Stockholm, Karl Marx Bokhandel, Rundelgränd 3, Uppsala, Bokkaféet, St. Petri kyrkogata 7, Lund, Danelius Bokhandel, Husargatan 41 A, Göteborg.

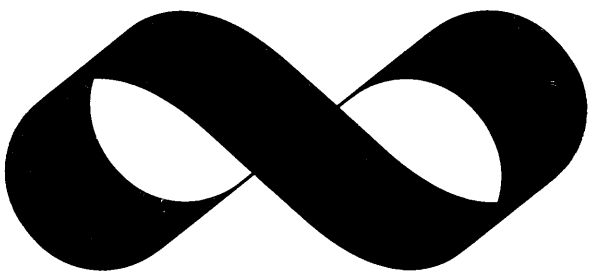

Märket för konsumenter i förening

Visst kan man gå med i Konsum av rent ideella skäl.
Men det finns fler anledningar.
Rent ekonomiska, till exempel.

SAGA

Det var en gång en mamma som satt i en travers
och spakade och läste Kalle Anka.
Var dag när hon kom hem från jobbet var det samma vers:
nu får du sluta bolma dina otäcka Commerce
och sluta gå på knytkalas och snaska ost och vin
du får i stället jobba dubbla skift vid din maskin!
Varför ska alltid v i vara så panka?
Hördes den lilla dottermunnen klanka.

Ja, tänkte lilla mamman, när man är ensam mor
då får man inte riktigt va som andra.
Då får man liksom alltid gå omkring i trånga skor.
Det hjälper inte mycket hur man gnor och gnor och gnor.
Man ädel som en ängel och härdig som en häst
ska dra sitt tröstlöslass medan andra går på fest
och delar sina sorger med varandra.
Oh, delar sina sorger med varandra.

Man får allt vara tacksam här finns en industri
och en kiosk där man kan köpa Kalle Anka.
En industri som en sån där som jag får jobba i.
En möjlighet till JoacimvonAnkadrömmeri.
Det är ju bara snack att man av ensamheten dör.
Jag har ju Barnets Framtid att ständigt sträva för.
Jag har ju lyckopillret Kalle Anka
som slöar mina nerver, rakbladsblanka.

(Förmögenhet är ett plus
sa tjejen som hade påsar under ögonen)

Så tänkte lilla mamman som satt i sin travers
och deltog i det snabba välståndsöket.
När hon kom hem från jobbet var det alltid samma pärs:
hon måste tvätta, diska, koka mos och steka färs
och hyresvärden gnatade som vanligt: Lilla skarn
min Ninni är och handlar och man är ju friska karn.
Det går på fem minuter här i köket.
Det är ju inte, hm, första försöket.

Fy, tänkte lilla mamman, man ligger illa till!
Men vad i Jesse namn ska man ta vägen?
Det där om valfriheten det är ju bara dill.
Man känner sej mest jämlik med en rutten sill.
Visst är det fint med rösträtt och likalönsprincip
men stanken ifrån dubbelmoralens pigga lik
är trägen trägen trägen trägen trägen.
Från sextitalet stammar denna sägen.

Sonja Åkesson

Saga är hämtad ur Sonja Åkessons sångbok Slagdängor med musik av Gunnar Edander. Rabén & Sjögren, 19: 50.

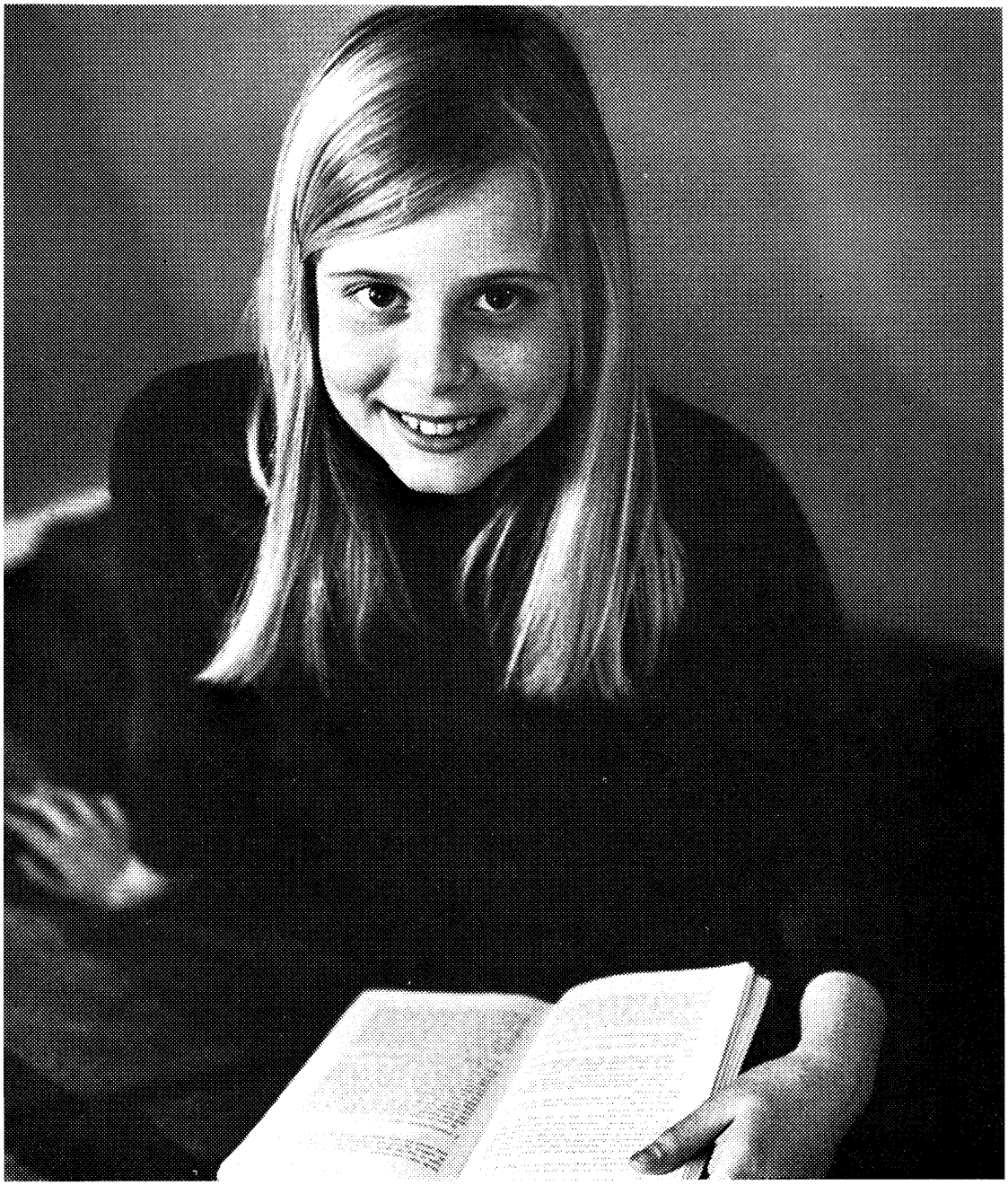

**Lena är 12 år. Går i skolan, artar sig bra.
Vill själv bli förskollärare. Men det tar bortåt 10 år
innan hon är utbildad och kan försörja sig själv.**

Den som har barn bör också ha en livförsäkring.

FOLKSAM

Fredrika Bremer

I sin bok Fredrika Bremer och kvinnoemancipationen tar Gunnar Qvist upp och analyserar Fredrika Bremers verk ur opinionshistorisk synpunkt.

Författaren har arbetat med frågor som: "Vilka idéer förde Fredrika Bremer fram i emancipationsfrågan? Var de originella eller tidens vanliga? Vilka avsikter hade hon med sina böcker? Hur mottogs de av läsarna? Påverkade hon allmänna opinionen? Hur reagerade exempelvis tidningsmän och politiker? Bidrog hon till sin tids stora reformarbete rörande kvinnornas villkor?

Utifrån funderingar kring dylika frågor har fyra konkreta uppgifter formulerats:

1. att söka fälla ut de föreställningar och krav ifråga om kvinnofrågorna som ryms i Fredrika Bremers verk.
2. att undersöka om dessa idéer och yrkanden har något direkt samband med då aktuella reformfrågor.
3. att inringa problemet om ett eventuellt direkt Fredrika Bremerinflytande på tillkomsten av 1840- och 1850-talens banbrytande emancipationsreformer.
4. att söka fastställa graden av originalitet i Fredrika Bremers tänkande över kvinnofrågorna.

För att lösa de förelagda uppgifterna har författaren använt sig av: recensioner och andra opinionsyttringar i pressen, brev, dagböcker och memoarer, utrednings- och riksdagshandlingar.

Fredrika Bremer lär själv, enligt Gunnar Qvist, ha sagt: "Ingen karlhand, om den än tillhörde en Plato eller Cicero eller själve aposteln Paulus kan förändra fruntimmers brev eller uttryck utan att vanställa dem."

Precis vad jag tänkte när jag läst halva Gunnar Qvists bok: Här är åter en karl som är ute för att förringa kvinnans insatser."

Nå, så subjektivt får man väl inte bedöma Gunnar Qvists verk även om de finns kvinnor som studerat Fredrika Bremer och inte håller med Gunnar Qvist när han slår hål på Herthamyten och förklarar att boken "Hertha" inte alls motsvarar det rykte den fått som på enmancipationsreformerna inverkande faktor.

För mig kommer efter läsningen av Gunnar Qvists bok Fredrika Bremer att framstå som en exalterad och överspänd mystiker, i vars gestalt rolltänkandet kulminerar och som lägger på "kvinnan den dubbla uppgiften att på en gång bli mannens like i kunskap och arbetsinsats och världens känsliga samvete, kompassnålen mot ett nytt jordiskt Eden."

För Fredrika Bremer som levde ogift och utan de tyngande plikter som läggs på de kvinnor som väljer en annan livsform blev hennes väg en "väg till frihet och harmoni. Men den bar i sig fröet till ett nytt slaveri, en tjänsteplikt under orimliga krav, med en ny kluvenhet och bittra samvetskonflikter i följe."

Utan ett mera ingående studium kan inte Gunnar Qvists påstående bemötas, men klart är väl, att om inte författarinnans tänkande var originellt så var hon väl ändå den första som sammanfattade de många linjerna och bragte dem till ett helt.

Att Fredrika Bremer som i litteraturhistorien står nämnd som liberalrealist ändå var ganska fast förankrad i romantiken, som inte låg långt bakom henne, bidrar till att hennes tankar inte kan helt accepteras av oss som lever mer än ett sekel efter henne. Från tesen om mannens överhöghet slår Fredrika Bremer över till antitesen om kvinnans, men kombinerar den med krav som männen aldrig skulle ha drömt om att ställa på sig själva. Vad vi strävar efter är väl inte överslag åt någondera hållet utan en jämlikhet som är baserad på rätten att vara mänska med brister och förtjänster oavsett kön.

Att hon poängterade kvinnans roll som vårdarinna var ett steg mot den renässans som skulle erkänna och hävda barnens rätt till anständig behandling, hänsyn som individer och en någorlunda rättvis chans att utvecklas till lyckliga mänskor.

Boken om Fredrika Bremer är inte lättläst och dess bortåt 300 sidor kämpar man sig igenom. Som vetenskapligt arbete kräver den god kännedom om författarinnans verk och kan som sådant ge oss anledning att läsa om hennes böcker med klarare skärpa.

Hjördis Levin

Fredrika Bremer och kvinnans emancipation. Opinionshistoriska studier. Av Gunnar Qvist. Akademiförlaget, Göteborg 1969. 296 sidor.

ODE TILL FREDRIKA BREMER

Drömmerska
vakna upp ur din sömn!
Glöm inte bort att du lever
här på jorden!
Dina plikter
soverska
väntar på dig.
Vakna upp
och kläd dig i tjänardräkt
det är redan långt lidet på dagen!
Du bara sover och drömmer,
och tror att du kan
slippa undan din del av besväreп.
Dina systrar
har redan sin morgon använt,
medan du ligger kvar i sömnen.
Seså, rusta dig nu,
skynda upp ur din bädd!
Din fader dig kallar till skörden,
som idag skall mejas på fälten.
Din plats står tom
i raden av vakna
och starka binderskor.
Gå upp
skynda ut
och bevaka din plats!
Utan skörd går du
miste om lönen!

Rosalie Roos

Rosalie Roos, en av den tidiga svenska kvinnorörelsens pionjärer, har efterlämnat en stor samling brev och dagboksanteckningar. Författarinnans sondotter Sigrid Laurell har sammanställt och kommenterat ett urval av dessa. Förutom Rosalie Roos egna brev och dagboksanteckningar finns i boken några brev till henne, bl. a. från Carl Jonas Love Almqvist, där han delger Rosalie några synpunkter på konstnärskapet.

Större delen av breven har dock skrivits av Rosalie Roos under hennes resa till och vistelse i Amerika, där hon verkade som lärare och guvernant.

Rosalie Roos var en mycket vaken iakttagare, som observerade det mesta och hon berättar intressant och medryckande om sina upplevelser.

Eftersom breven är skrivna till familjen och till den intimaste vänkretsen är de mycket personliga och innehåller en hel del som är ointressant för en utomstående. Som en kommentar kan nämnas, att Rosalie Roos själv i ett av breven till sin far, där hon talar om Fredrika Bremers Hemmen i nya världen, just säger, att "en enskild brefsamling är ej passande för publicitet", men eftersom hon också tillfogar, "och borde åtminstone ej publiceras av förf. sjelf," så får vi väl hoppas, att hon inte skulle bli alltför ledsen om hon nu visste, att hennes brev offentliggjorts.

Även om det skildras väl många partyn, tillställningar och visiter och med dem tillhörande beskrivningar av klädsel, maträtter o. s. v. så ger det dock läsaren en inblick i dåtidens seder och bruk, vad som var på modet och hur man uppförde sig. Inom Rosalies egen klass givetvis. Rosalie berätttar en hel del om vilken stor vikt man fäste vid konventionens lagar. Själv är hon glädjande fri från sådana band, men ofta måste hon dock för omgivningens och husfridens skull böja sig. Hennes pliktkänsla mot dem som omger henne är stark och så länge det inte inkräktar på hennes djupaste integritet, så ger hon efter. Men Rosalie besitter trots detta en frigjordhet och styrka, som man knappast trodde var möjlig på ett så tidigt stadium som 1850-talet, under vilken tid hon befann sig i Amerika.

Rosalie lovar sin far i ett av breven att återkomma till politiken. Man skulle önskat, att hon hållit detta löfte i större utsträckning. De politiska synpunkter hon kommer med är inte så givande och materialet på detta område inte alls rikt. Det begränsar sig till några uttalanden i slavfrågan, i vilken hon tydligt tar avstånd från slaveriet, men ändå finner att slavarna både är lata, och att de många gånger har det mycket bättre än svenska arbetare.

Breven ger oss också en liten aning om Rosalie Roos uppfattning om Fredrika Bremer. Hon är ledsen för att Fredrika Bremer genom sin bok Hemmen i nya världen blivit impopulär i Amerika, men hon förtiger inte heller, att hon "ej gillar **alla** hennes åsigter i fråga om qvinnans emancipation".

Rosalie Roos stannar kvar i minnet som ett exempel på en kvinna som visste vad hon ville och som ej lät sig skrämmas "af andras föreställningar". Ibland tycker man, att hon är överambitiös t. ex. med sitt eviga sömmande och att hon för ofta mot sitt bättre vetande tänker på vad som passar sig, men så blixtrar det till och man märker järnviljan bakom hänsynstagande och eftergifter för konvenansen.

Boken med Rosalie Roos brev är intressant att läsa både som social- och kulturhistorisk skildring och som en beskrivning av en stark, livskraftig och företagsam kvinna.

Hjördis Levin

Rosalie Roos. Resa till Amerika 1851—55. Brev utgivna av Sigrid Laurell. Almqvist & Wiksell 1969. 236 sidor.

STOCKHOLM:

Kjällanders Måleri AB
till Eder tjänst
Odelbergsvägen 22
121 63 Johanneshov. Tel. 59 30 40

KUNGSBROBAREN
KUNGSGATAN 82
REKOMMENDERAS
Telefon 50 20 18

BAGARMOSSEN:

Nyheter varje vecka
O. L:s Textil
Emågatan 29 — Bagarmossen
Tel. 48 03 47

BROMMA

Expresslotter Snabblotteri
Tombolalotter Kvicklotteri
Lägre priser, snabbare leveranser
Illustrerad prislista på begäran

G. V. GAJNER AB
Alviksvägen 47,
Box 15039, 116 15 Bromma
Tel. 08/25 84 00.

GÖTEBORG:

Vid köp av
Radio - TV - Kylskåp
kontakta
Philip Carlsson Radio o TV
Husargatan 24, Göteborg.
Tel. 11 15 86

Sven Fagerberg
Göran Palm

REVOLT INIFRÅN

Att läsa **Sven Fagerberg** är hjärngymnastik på högsta nivå. Inte så att han skriver komplicerat. Tvärtom. Hans språk är enkelt. Men de erfarenheter, tankar, kunskaper och den filosofi som uttrycks i detta enkla språk är utkristalliserat ur en stor kvantitet. Liknelsen med isberget, varav bara en tiondel syns över vattnet, är befogad. Därtill kommer att Fagerbergs kunskapsmängd och erfarenheter delvis är allmängiltiga, delvis av ganska speciell art.

Låt nu inte detta avskräcka er från att läsa årets Sven Fagerberg: "Revolt inifrån". Han har — förefaller det mig — gått längre än någonsin i sina ambitioner att komma sin läsekrets till mötes genom ett klart språk. Själva "handlingen" är enkel: några personer — företagaren Olof Myhre, hans son Erik, som tillhör en yngre generation och ställs inför andra krav än fadern, glasmålerskan Disa, en representant för en öppnare, sinnligare mänskosort, politikern Breving, offer för en illasinnad komplott, och några till — diskuterar den uppkomna situationen och dömer samtidigt i en rättegång. De som skall dömas är det passiva kontorsbiträdet Martina och den sadistiske polismannen Borg, och när juryn avkunnar dom lyder den på dödsstraff. Insprängt finns en parentes där Fagerberg berättar om de båda mystikerna Hassan och Omar i den persiska assasinerorden på 1100-talet som bl. a. verkade för "rättvisa och jämlikhet i en värld fylld av tyranneri och förtryck". Den revolt de leder kännetecknas av infiltration och t. o. m. accepterande av våld "när det är nödvändigt".

Är Fagerbergs budskap denna gång utsagt i titeln: Revolt inifrån? Det vore säkert att översätta hans meddelande alltför entydigt. Hans bok står öppen för individuella tolkningar och den formulerar spänstigt erfarenheter som vi alla kan dela. Så t. ex.

"Vi lever ett allt farligare pseudoliv, isolerade från sinnen och fantasi av bokföringsidéer. Samhället får inte längre nöja sig med att skapa goda materiella villkor. Lönsamhets- och konsumtionssamhället måste gå över i ett skapande samhälle. Det som ska skapas är till exempel jämlikhet, självrespekt, medkänsla, arbetslust, livsnivå. De där sakerna måste tillverkas på nytt varje dag eftersom de snabbt tar slut, och det behövs därför massvis med nya handlingsmöjligheter."

"Varje människa är ett led i den stora kampen mellan gott och ont. Hon är en stridsplats. Varje enskild handling är viktig, i odling eller strid."

Revolt inifrån. Av Sven Fagerberg. Wahlström & Widstrand, Stockholm 1969. 224 sidor.

VAD KAN MAN GÖRA?

Som ett svar kommer **Göran Palms** bok "Vad kan man göra". Den kan just liknas vid en handbok i handlingsteknik. Lugnt och förtroendeingivande förs den politiskt yrvakne läsaren fram till allt större iakttagelseförmåga och medvetenhet. Internationella och nationella sammanhang klarläggs, motindoktrinering bedrivs men framförallt **diskuteras** det växande engagemanget fram tills man på bokens sista sidor nått en handlingsberedskap med riktade aktiviteter på den plats man bor, där man arbetar och där man förbereder vad som komma skall. En katekes eller om man så vill en instruktionsbok som genom medvetenhet för till handling. I den egenskapen har den kritiserats av de ortodoxa för sin bristande renlärighets skull men den kritiken tycker jag både Palm och läsaren kan ta lugnt. Just genom att inte vara helt renlärig och strängt ortodox har Palm möjlighet att nå större grupper, mer odeciderade, olika åldrar. Han döljer inte ett ögonblick att han indoktrinerar socialistiskt mot de kapitalistisktliberala värderingarna. Inte minst värdefull är hans kritiska granskning av de tendenser och risker som hotar inom olika vänstergrupper. Hans bok är lättläst genom sin klara steg-för-steg-uppbyggnad av materialet, och stimulerande genom sin blandning av faktaartiklar, relevant statistik, dikter. Och Göran Palms röst är god att lyssna till: ivrig. varm, övertygande.

Katja Waldén

Vad kan man göra? Av Göran Palm. PAN/Norstedts, Stockholm 1969. 147 sidor.

Fritidsmiljö för skolbarn

Socialstyrelsen visar i sin utställningslokal Tunnelgatan 27 vid Norra Bantorget i Stockholm under tiden 15 april—15 juni 1970 en utställning av fritidshem och fritidsverksamhet för skolbarn mellan 7 och 14 år.

Med texter, fotografier, ritningar och skisser samt inventarier och material som används i fritidshem liksom med grupper av skolbarn och fritidspedagoger i arbete med olika aktiviteter vill man levandegöra verksamheten i fritidshem och förmedla nya idéer och uppslag.

Utställningen vänder sig främst till kommunala förtroende- och tjänstemän, lärare och elever vid utbildningsanstalter samt till organisationer men allmänheten äger också tillträde.

Höj driftbidraget till barnstugorna!

I statsverkspropositionen 1970, bilaga 7, föreslås en ökning av driftbidragen till daghem och fritidshem.

I avsnittet om de **familjepolitiska åtgärderna** anförs bland annat följande rörande barnstugorna.

"I förhållande till det behov som finns av organiserad barntillsyn är en ytterligare ökad utbyggnadstakt nödvändig. En återhållande faktor när det gäller att nå en full behovstäckning är otvivelaktigt kommunernas kostnader för daghemsverksamheten.

De nuvarande anordningsbidragen och lånen, tillsammans 9.000 kr per plats, täcker i stort sett kostnaderna för byggandet av serietillverkade barnstugelokaler.

Kostnaden för driften av barnstugor har däremot ökat under senare år och har alltmer kommit att framstå som den största svårigheten när det gäller möjligheten att fortsätta den snabba utbyggnaden av barnstugorna. Det föreslås därför en kraftig höjning av statsbidragen till daghem och fritidshem.

Driftbidraget till **daghem** höjs med 1.200 kr per plats och kommer därmed att öka från 1.600 kr till 2.800 kr per plats fr. o. m. den 1 juli 1970. Driftbidraget till **fritidshem** föreslås samtidigt höjt med 900 kr till 1.500 kr per plats. Årskostnaden för bidragshöjningen uppgår till ca 50 milj. kronor."

Enligt förslagen i **statsverkspropositionen** uppgår det statliga stödet till barnstugorna för budgetåret 1970/71 till sammanlagt 141 milj. kronor. Det fördelar sig enligt följande:

till **bidrag för anordnande** av barnstugor anvisas ett reservationsanslag av 40.000.000 kr,

till **driften** av barnstugor anvisas ett förslagsanslag av 77.000.000 kr,

till **lån för anordnande** av barnstugor anvisas ett investeringsanslag av 24.000.000 kr.

Nu gällande statliga driftbidrag utgör 21 procent av driftkostnaderna för daghem och 11 procent av driftkostnaderna för fritidshem.

■

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i en skrivelse den 4 september 1969 till familjeministern och finansministern hemställt om att man vid höstens budgetarbete ville beakta vårt förslag om en höjning av driftbidraget för daghem till **4.000 kr per plats i form av bidrag till personalens löner på 75 procent av lönekostnaden.**

I statsverkspropositionen har man ökat driftbidraget för daghem till 2.800 kr per plats. En alldeles för liten höjning i betraktande av att staten är den som tjänar på barnstugor.

SKV hoppas att nästa års riksdag skall bestämma om ett ytterligare ökat driftbidrag. **Staten borde betala hela lönen till barnstugornas barnpersonal så som fallet är med skolornas lärare.**

De motioner i frågan som publiceras på följande två sidor stöder detta.

Behovet av barnstugeplatser

I Sverige med 7.800.000 invånare finns det cirka **100.000 barn per årsklass.**

Om man räknar med att 50 procent av alla barn från 6 månader till och med 6 år (700.000 barn) har förvärvsarbetande mödrar får man ett behov av **350.000 platser i daghem.**

År 1970 finns det cirka 35.000 daghemsplatser. Det behövs alltså en **10-dubbling** av antalet platser i daghem.

Om man räknar med att 50 procent av alla skolbarn från 7 år till och med 12 år (600.000 barn) har förvärvsarbetande mödrar får man ett behov av **300.000 platser i fritidshem.**

År 1970 finns det cirka 6.000 platser i fritidshem. Det behövs alltså en **50-dubbling** av antalet fritidshemsplatser.

Om alla 4-, 5- och 6-åringar skall få möjlighet till gruppsamvaro i daghem eller lekskola får man ett behov av 300.000 platser.

Om hälften av dessa barn vistas i daghem får man ett behov av **75.000 platser i lekskola** (två barn delar på en plats).

År 1970 finns det 39.000 platser i lekskola (78.000 barn). Det behövs nästan **en fördubbling** av antalet lekskoleplatser.

Totalt behövs det en ökning av antalet platser
i daghem med 315.000 platser
i fritidshem med 294.000 platser
i lekskolor med 36.000 platser.

Sammanlagt behövs en **ökning** med cirka **650.000 platser** i barnstugorna.

H. S.

Motioner om barnstugor

DRIFTBIDRAG TILL BARNSTUGORNA

Utbyggnaden av dag- och fritidshem har under 60-talet skett i ökad takt. Höjningen av statsbidragen åren 1963 och 1966 har säkerligen tillsammans med den ökade informationsverksamhet som bedrivits av såväl statliga myndigheter som arbetsmarknadsorganisationer bidragit till den stegrade aktiviteten ute i kommunerna på detta område.

Utvecklingen visar att vi 1960 hade 10.270 daghemsplatser och den 30 november 1969 var motsvarande siffra 29.670. Beträffande platser i fritidshem var siffrorna 2.450 respektive 5.720. Till dessa platser i institutioner får läggas ca 25.000 platser i familjedaghem. Ställer man tillgången mot efterfrågan, dvs. antalet barn med förvärvsarbetande föräldrar mot antalet barnstugeplatser, finner man emellertid att det krävs en snabbare takt i utbyggnaden, om man inom rimlig tid skall nå balans. Enligt statistiska centralbyrån finns det ca 150.000 barn under 7 år som har förvärvsarbetande föräldrar. Under hösten 1968 gick LO ut med en aktion som syftade till att vi skulle ha minst 100.000 daghemsplatser 1975. Under våren 1969 gjordes en beräkning av hur denna målsättning slår ut i 125 av landets 282 kommunblock som har en centralkommun med över 10.000 invånare. Den av LO skisserade målsättningen är identisk med den som Centrala samarbetsgruppen för planering och utbyggnad av dag- och fritidshem rekommenderade kommunerna i början av 1968. Innebörden i målsättningen är att man med daghemsplatser skall kunna täcka 50 procent av tillsynsbehovet för barn under 7 år som har förvärvsarbetande föräldrar. Det är alltså här inte fråga om en total behovstäckning. Vid den närmare preciseringen till kommunblock som företogs inom LO visade det sig att vi 1975 bör ha minst 120.000 daghemsplatser för att täcka in målsättningen, vilket innebär en utbyggnad med ca 15.000 platser per år.

Vid höjningen av statsbidraget år 1966 föredrog statsmakterna att lägga den kraftigare ökningen på anordningsbidraget. Detta utgör numera 5.000 kronor i statligt bidrag samt 4.000 kronor som lån — allt beräknat per plats och år. 9.000 kronor ansågs vid det tillfället motsvara den genomsnittliga kostnaden för ett serietillverkat hus att användas som barnstuga. Även om bidraget med dagens prisläge inte kan anses täcka kostnaderna för uppförande av institutioner, så är det ändock en begränsad kostnad som åsamkas kommunerna.

Förhållandet är annorlunda då det gäller det statliga driftbidraget till dag- och fritidshem. År 1966 höjdes det statliga driftbidraget från 1.200 till 1.600 kronor per plats och år för daghem och från 500 till 600 kronor för fritidshem. I årets statsverksproposition föreslås daghemmen få 2.800 kronor per plats och fritidshemmen 1.500 kronor per plats. Socialstyrelsens beräkningar av driftkostnaderna visar följande utveckling.

	Daghem	Fritidshem
1965	5.800	2.450
1968	6.500	5.400
1969	7.500	5.400

Föräldraavgifterna beräknades såväl 1967 som 1969 täcka ca 20 procent av driftkostnaderna när det gäller daghem. Om man för enkelhetens skull — och eftersom inga andra uppgifter finns — utgår ifrån att föräldraavgifterna även 1965 var ca 20 procent, täckte statsbidraget 1965 34 procent, 1968 30 procent och med det nya förslaget räknat på 1969 års kostnader (vilket givetvis inte är helt korrekt eftersom kostnaderna antas stiga för 1970) 42 procent av kommunernas kostnader för driften.

Socialstyrelsens beräkningar av driftkostnaderna och den siffra 7.500 kronor per daghemsplats som redovisas är givetvis ett riksgenomsnitt. De stora städerna har högre kostnader. En annan faktor som är värd att notera i sammanhanget är att i kostnadsberäkningarna inte ingår administrationskostnader.

Statens andel av kostnaderna för utbyggnaden och driften av barnstugorna har som synes stigit under årens lopp. Men med den konstruktion statsbidraget har — ett fast krontal — sker det mellan varje höjning en urholkning av bidraget, som inte följer kostnadsutvecklingen. När det gäller familjedaghemmen utgår statens stöd enligt procentlinjen dvs. kommunerna får 35 procent av kostnaderna för lön och sociala förmåner åt dagbarnvårdare efter avdrag av influtna föräldraavgifter. Detta bidrag är följaktligen värdebeständigt.

Socialstyrelsen föreslog i sina anslagsäskanden för budgetåret 1970/1971 en ny konstruktion av statsbidragen. Styrelsen önskade att bidraget skulle utgå per avdelning i stället för per plats. Även om man med en sådan konstruktion skulle eliminera det orättvisa i att bidraget till platserna på spädbarnsavdelningarna, som drar större kostnader än avdelningarna för de större barnen, blir lägre än för övriga avdelningar, kvarstår ändå konstruktionen med ett fast krontal. Man kan även resa andra invändningar mot socialstyrelsens förslag. En framkomlig väg för en ny konstruktion av driftbidraget torde vara att staten — i likhet med vad som sker inom skolväsendet — övertar personalkostnaderna inom institutionerna helt eller delvis. Personalkostnaderna (inkl. sociala kostnader) beräknas av socialstyrelsen utgöra ca 75 procent av driftkostnaderna.

Föredragande statsråd anför i årets statsverksproposition med anledning av socialstyrelsens förslag till omkonstruktion att en teknisk omläggning av statsbidragsreglerna bör an-

stå i avvaktan på barnstugeutredningens förslag om barntillsynens framtida organisation. Enligt motionärernas uppfattning finns det starka skäl för att frågan om driftbidragets konstruktion utreds jämsides med barntillsynens framtida organisation. Organisation och finansiering hör intimt samman och bör lösas samtidigt.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av formerna för och konstruktionen av statens driftbidrag till barnstugorna.

Stockholm den 23 januari 1970

Gertrud Sigurdsen (s)
Bernt Nilsson (s) i Kalmar
Anna-Lisa Lewén-Eliasson (s)
Hans Hagnell (s)
Lena Hjelm-Wallén (s)
Lars Gustafsson (s) i Barkarby
Ivar Nordberg (s)

UTBYGGNAD AV BARNSTUGORNA

Efter många års opinion på såväl riks- som lokalplan för en utbyggnad av barnstugeverksamheten har denna under de senare åren byggts ut i en successivt ökande takt — dock ännu helt otillräcklig för att tillnärmelsevis tillgodose det behov som föreligger. Ett av de stora problemen har varit kommunernas ekonomiska åtaganden kontra statsmakternas. Anordningsbidragen har höjts till en någorlunda tillfredsställande nivå under det att driftbidragen varit helt otillräckliga, och därmed har de kostnader kommunerna fått för barnstugeverksamheten varit en starkt hindrande faktor för utbyggnaden. I årets statsverksproposition föreslås nu en höjning av dessa driftbidrag till daghem från 1.600 till 2.800 kronor per plats och år och till fritidshem från 900 till 1.500 kronor per plats och år. Vid en första läsning kan dessa höjningar förefalla vara väsentliga, men så är dock tyvärr inte fallet om man studerar kostnaderna mer ingående.

I dagens prisläge beräknas driftkostnaderna till i medeltal cirka 7.500 kronor för plats i daghem och till cirka 5.400 kronor för plats i fritidshem. De hittills gällande driftbidragen har utgjort 21 procent resp. 11 procent av driftkostnaden. Ett driftbidrag som motsvarar endast ca 40 procent av driftkostnaden skulle i dag betyda 3.000 kronor för daghemsplatsen och ca 2.160 kronor för plats i fritidshem. Inte ens till dessa summor föreslås de kommande driftbidragen uppgå.

Om barnstugorna ses i sitt riktiga och stora perspektiv med beaktande inte bara av uppgiften att bereda tillsyn för barn till förvärvsarbetande föräldrar utan också av den stora betydelse som måste tillmätas denna verksamhets sociala och pedagogiska effekter, måste de ekonomiska relationerna stat/kommun betraktas på ett helt annorlunda sätt.

Det är viktigt att se frågan om barntillsyn i detta större sammanhang. Men om vi först stannar vid dess uppgift för förvärvsarbetande föräldrar har det visat sig att gjorda undersökningar visar att daghem lönar sig för kommunerna och att man därför måste sluta tala om de höga kostnaderna. I detta sammanhang är det av intresse att ta del av under senare tid utförda beräkningar av den kommunalekonomiska effekten av en ökad satsning på vidgad barnstugeverksamhet. Byrådirektör Maj-Britt Sandlund har gjort beräkningar som visar att kommunerna tillförs aktningsvärda summor i merskatt genom att kvinnorna ges möjligheter att delta i förvärvsarbete. Med denna merskatt, skatt från vid barnstugorna anställda, statligt driftbidrag och föräldraavgifter, blir nettokostnaden per daghemsplats och år 850 kronor. (Dessa beräkningar är gjorda med nu utgående lägre statsbidrag för driftkostnaderna.) I exemplet utgår hon från en primärkommunal utdebitering på 13 kronor, mannens bruttoinkomst till 19.000 kronor och kvinnans till 14.000 kronor samt driftkostnaden per plats och år i daghemmet ca 7.500 kronor.

Enligt familjedaghemsutredningen år 1966 skulle 210.000 kvinnor vara villiga att gå ut i förvärvsarbete om barntillsynen kunde ordnas. I andra sammanhang gjorda beräkningar visar att dessa kvinnor skulle tillföra produktionen 2 miljarder kronor, och fråga är väl snarare då om samhället har råd att inte verkställa en kraftigare och snabbare utbyggnad av barnstugeverksamheten.

Vad barnstugeverksamheten betyder för barnets utveckling kan inte räknas om i penningfaktorer. Bl. a. bör erinras om den stora betydelse verksamheten har för att bl. a. kunna bereda alla barn lika möjligheter vid inträdet i grundskolan. Denna fråga har under senare tid ägnats alltmer uppmärksamhet av erkända forskare. Även för ansvariga myndigheter och föräldrar blir det alltmer klart att oberoende av om föräldrarna förvärvsarbetar eller ej är barnstugebyggandet en mycket angelägen uppgift och för alla barn en rättighet som samhället måste tillgodose utan inskränkningar.

Trots att utbyggnadstakten i barnstugeverksamheten ökat de senare åren föreligger som bekant fortfarande en skriande brist på platser, och någon plan för den fortsatta utbyggnaden finns inte. Detta är mycket otillfredsställande, och när staten nu träder in med ökade ekonomiska bidrag måste man också åstadkomma en bättre planering.

Av statsverkspropositionen framgår att kommunerna räknar med ca 10.000 nya daghemsplatser under nästa budgetår. Enligt socialstyrelsens uppgifter finns f. n. totalt 34.000 platser vid dag- och fritidshem, vilket i och för sig innebär en fördubbling sedan år 1965. Ökningen av platsantalet beräknas enligt socialstyrelsen fortsätta i samma takt under den närmaste femårsperioden. Trots pågående och planerade utbyggnader kommer platsantalet under lång tid att vara helt otillräckligt.

Vi har under tidigare år genom motioner framfört krav på en femårsplan för byggandet av minst 150.000 nya platser i barnstugorna, och vi vill i år upprepa detta krav. Planering är viktig, men få kommuner har någon. Däremot tycks det vara betydligt lättare att utarbeta planeringsnormer för P-platser. Dessutom finns för bilarnas uppställning en uppsjö med olika normer och tillämpningsföreskrifter. Byggnadsstadgans § 53 tar också upp frågan om rättsliga regler för parkeringsplatser — fastighetsägarna är skyldiga att anordna tillräckligt stort utrymme för bilarna till familjer som bor i huset. Självfallet måste mycket större uppmärksamhet ägnas åt frågan om våra barn. Här finns varken

rättsliga regler eller tillräcklig planering från samhällets sida för att varje barns rättighet till plats i en barnstuga inom en rimlig framtid skall kunna tillgodoses.

Socialstyrelsen föreslår i år en teknisk omläggning av statsbidragsreglerna till driften av barnstugorna, så att dessa utgår per avdelning i stället för som hittills per plats. Denna konstruktion är enligt vårt sätt att se riktigare då t. ex. småbarns- och spädbarnsavdelningar har jämförelsevis högre driftkostnader och därför också är mera sällsynta än avdelningar för barn i åldern 5—6 år. Då emellertid barnstugeutredningen håller på att arbeta fram förslag om barntillsynens framtida organisation kan vi i likhet med vad som framhålles i årets statsverksproposition ansluta oss till att denna tekniska omläggning för dagen får anstå. Beräkningar har gjorts som visar att ca 70 procent av driftkostnaderna utgörs av lönekostnader. Enligt vår mening borde en successiv höjning av driftbidraget till barnstugeverksamheten snarast genomföras, så att detta täcker lönekostnaderna. Ett steg i denna rikning anser vi borde vara en höjning motsvarande 60 procent av dessa kostnader, varför en ytterligare uppräkning av förslagsanslaget blir erforderlig.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av en femårsplan för byggande av minst 150.000 nya platser i barnstugorna;

2. uttala sig för att en successiv höjning av driftbidraget till barnstugeverksamheten snarast genomföres, så att detta täcker lönekostnaderna;

3. att för budgetåret 1970/71 till Bidrag till driften av barnstugor anvisa ett förslagsanslag av 97.000.000 kronor, innebärande att som en första etapp 60 procent av lönekostnaderna vid barnstugorna täcks med statliga medel.

Stockholm i januari 1970

C. H. Hermansson (vpk)
Gunvor Ryding (vpk)
Eivor Marklund (vpk)

nu i Bokhandeln

1:a pris 25.000:- i vår tävlan om politisk roman

Juryn med Alva Myrdal i spetsen motiverar:
Manuskriptet ger i dagboksform inblickar av stor äkthet i ett livsöde av en typ som sällan skildras i litteraturen. De lågavlönades situation belyses med sensibilitet och humor och vardagslivet med dess petitesser ställs jämsides med ett starkt engagemang i världshändelserna. Huvudpersonens strävan efter ökade kunskaper gör boken till ett inlägg i debatten om jämlikhet och ökat människovärde.

ca 29:50 inkl. moms.

Rabén & Sjögren

Ho Chi Minh

DAGBOK FRÅN FÄNGELSET

I svensk tolkning av Jan Kunicki
Illustrerad av Svenolov Ehren

Den stora ledaren för det nordvietnamesiska folket skrev under sina många fängelsevistelser huvudparten av de dikter som nu presenteras på svenska.

Finns i varje bokhandel eller direkt från

FIB:s LYRIKKLUBB
Sveavägen 68, 111 83 Stockholm, telefon 23 82 50

För Vietnams kvinnor och barn

Det är nu fem år sedan vår insamling startade som den första humanitära hjälpaktionen i vårt land för Vietnams kämpande folk, för dess kvinnor och barn. Det första bidraget kom den 19 mars 1965, från en av vår tidnings trofasta läsare genom alla åren: Anna Lindberg i Norrköping. I vårt aprilnummer samma år publicerades den första redovisningen, den slutade på 1.422: 75. Det var i huvudsak våra SKV-avdelningar som med hjälp av insamlingslistor eller i form av direkta anslag ur föreningskassorna startade ett solidaritetsarbete som fortfarande är en av våra allra viktigaste arbetsuppgifter.

Vår kontakt med Vietnams kvinnor är av gammalt datum. I decembernumret 1947 av det lilla medlemsblad som sedermera utvecklades till vår tidning läser vi i referatet från KDV:s exekutivmöte (som ägde rum i riksdagshuset i Stockholm i september samma år) följande: "Mme Dao Van Chao, delegat för Vietnam, berättar gripande om det orättfärdiga krig som förhärjar hennes land, ett krig som hon betecknar som ett 'kautschuk- och oljemagnaternas krig, de stora risfältsägarnas krig'. — Det var mot den franska krigsmakten, utrustad av USA, Vietnams folk den gången kämpade. Fransmännen drevs ut, men amerikanarna etablerade sig i Sydvietnam för att skydda den korrumperade regimen där och säkra sina egna profiter och sitt inflytande i denna viktiga del av Asien."

Våra kontakter med Vietnams kvinnor har blivit allt intimare under åren som gått, Vietnams kvinnoförbund är en systerorganisation till vårt SKV. Genom dessa vänskapliga kontakter har vi fått möjligheten att direkt till representanter för Vietnams kvinnoförbund överlämna insamlade medel. Vi vet därför hur högt de skattar den sympati och värme som vårt blygsamma bidrag är ett uttryck för. Det är gott och väl med löften om återuppbyggnadshjälp när kriget är över, men det är i d a g de framför allt behöver vår hjälp!

Redovisningen här nedan slutar på 141.119: 74. Borde vi inte med förenade krafter kunna överskrida 150.000 i nästa redovisning? ANVÄND DET BILAGDA INBETALNINGSKORTET. Tala med era släktingar och vänner om betydelsen av att stödja Vietnams kvinnor och barn. Och lägg dem på minnet vårt postgironummer — 5 13 23 — och inskärp att de på talongen måste skriva "SKV:s Vietnaminsamling".

Transport	136.262: 24
Kviberg—Centrala SKV-avd., Göteborg	210: —
Vetlanda SKV-avd.	50: —
Borlänge SKV-avd.	160: —
Norrbottens SKV-distrikt	300: —
Frölunda SKV-avd., Göteborg	50: —
Gm Mia Emsheimer, Stockholm, bössinsaml.	2.282: 50
Hjalmar Johansson, Uddevalla	1.000: —
Gustav Fröbom, Porjus	50: —
Anny Ünman, Porjus	50: —
Hildur Lönnström, Porjus	50: —
Hildur Lönnström, Porjus, listinsaml.	200: —
Brita Hjort af Ornäs, Stockholm	50: —
Ing. Sture Jonsson, Lännersta	15: —
B. Svensson, Marieholm	150: —
Agnes Brix, Luleå	10: —
Tolda Sandblad, Handen	50: —
Emmy o. Tage Johansson, V:a Frölunda	10: —
Anna Holm, V:a Frölunda	5: —
Evert Holm, V:a Frölunda	5: —
Edit Täck, V:a Frölunda	5: —
Ragnhild Andersson, V:a Frölunda	15: —
Ingegerd Stubelius, Göteborg	50: —
Anonym givare	50: —
Brit Hedman, Rotebro	20: —
Erith Bokhagen, Lännersta	10: —
Ragnhild Unander, Kiruna	10: —
Kronor	141.119: 74

Hjalmar Johansson — en trofast Vietnamvän

Hjalmar Johansson föddes den 2 sept. 1881. Hans födelseort är belägen strax utanför Vetlanda i Småland. Det småländska sinnelaget, om det nu finns ett sådant, förnekar sig inte. Hans idoghet, hans sparsamhet, hans generositet. Hans barndom var mycket fattig. Tidigt kom han ut i förvärvslivet. Han sökte sig till ett nu avsomnat yrke, nämligen rallarens. Han har varit med om att arbeta på järnvägsbyggen i sitt eget landskap, på Stockholm—Nynäshamnsbanan, Inlandsbanan m. fl. banbyggen. När järnvägsbyggandet avtog på 20-talet så sökte han ett egnahem. I Skaraborgs län styckade man upp ett storgods som hette Thamstorp i små jordbruk. En av dessa jordlotter blev Johansson ägare till.

På denna jordlott fanns det inga hus. Det första han hade att göra var att bygga bostad och ladugård. Ingen väg fanns fram till tomten utan han måste bära allt virket till husen från landsvägen till byggnadsplatsen; det var cirka 400 meter. När hade hade fått huset beboeligt samt ladugården i stånd tog han itu med att bygga väg. Hans i arbetet bland rallarna förvärvade radikalism försatte honom i en svår knipa. När bönderna fick vetskap om hans radikala läggning så fick han icke låna eller hyra hästar för sitt arbete på den lilla jordbiten. Han lyckades köpa sig en dragare till slut. Han var mycket noga med att odla varje tumsbredd av den mark han ägde.

När hans kamrat dog, hon hette Hilma, flyttade han bort från platsen och köpte sig ett hus i Axvall. Men han trivdes icke där utan sålde och kom på så sätt till Uddevalla. Vid samtal med lanthandlaren vid Thamstorp så berättade han att Johansson var en av de hans bästa kunder. Aldrig, sade han, hände det att Johansson begärde kredit. Han beställde en vara, sedan lämnade han pengar varje månad tills att varan var betald, då först hämtade han den. Han hade köpt slåttermaskin med flera jordbruksredskap på detta sätt. Han var hederligheten själv, så var handlarens omdöme om Johansson.

Hans vilja är järnhård. Vad han beslutat sig för att göra det genomför han konsekvent.

Sedan 1966 har Hjalmar Johansson tillsammans skänkt mer än 10.000 kronor till SKV:s Vietnaminsamling. **Carl Wennsten**

BOLLING MAJA
KRISTINEHÖJDSG 10 5H
GÖTEBORG S